

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VII., Lövölde-tér 2/a.

Telefonszám: 95—28.

POLITIKAI JELLEGŰ,

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Szerkeszti: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 20 K

Fél évre — — — — — 10 „

Negyed évre -- -- -- -- 5 „

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Külföldi és magyarországi orthodox vezérek.

Ha a németországi orthodox zsidók szövetségre akarnak lépni a lengyelországi orthodox zsidókkal, mi legfőlegb egyet nem értünk a dologban. Azt, miként akarnak ezek egymásra hatni, ha ragaszkodnak a kiadott jelszóhoz, hogy: „a kulturkérdést ki kell zárni?“ Kifogást azonban az ilyen szövetkezés ellen senki sem emelhet. Más a helyzet, ha a „két felekezet“ örületét akarják beoltania szövetkezés ötletéből a külföldi jámborok lelkébe.

A múlt héten lefolyt kattowitzi gyűlésen erre tett kísérletet az itteni orthodox központ küldetésében ottjárt Gabel Jakab. Gondolatnak az árnyékával sem zavarta a tanácskozást a nagyváradai orthodox iskolaigazgató, de vitt magával választóvizet. Tiszta Hartstein és Frankl-féle produktumot. Ezt szerette volna beadni az egybegyűlt németeknek és lengyeleknek. Csakhogy egyelőre elfordultak tőle kaftánosok is és cilinderesek is.

*

Hogy mit akarnak a német és lengyel orthodoxok, — mert a kattowitzi gyűlésnek ezek voltak a főelemei — azt tulajdonképen nem tudjuk megmondani. A gyűlésen elhangzott sok beszéden törtük át magunkat, de hogy miért fontos a szövetség, az titok előttünk ma is. A Tórához való hűséget akarják ápolni és mélyíteni, mondják a fölhevások és szónoklatok. Felséges cél, csak azt nem értjük, minek kellene erre a majnai frankfurti zsidóknak a lengyelországi zsidók és megfordítva?

A kérdés annál megokoltabb, mert hisz tudvalevő dolog, hogy a Tórához való hűség másképp fest Polóniában és másképp Germániában. Akármilyen igaz hűséggel ragaszkodik az írott és a szóbeli tanhoz a német zsidó: külseje, nyelve, modora azért nem üt el a többi németektől, míg a lengyel zsidó dehogy hajlandó elfogadni tradicionális zsidónak azt, ki rendesen öltözködik, uri emberként viselkedik és nyelvén ama ország nyelvét vallja, melynek kebelében él. Azt a néhány lengyel rabbit, kik a templom szószékéről lengyel nyel-

ven prédikálnak, vallásrontó istentagadóknak bélyegezte a szereplő vallásos lengyel zsidóság, míg Németországban a legorthodoxabb rabbi is tiszta német nyelven hirdeti a Tóra igéjét. Orthodox lengyel zsidó és orthodox német zsidó miként szövetkezhetnek ezek után a vallásosság terjesztésére?

Jó volna, szép volna, ha a lengyel fölemelkednék a német fölfogás magasságára, melyet némely orthodox magyar zsidónak is melegen figyelmébe ajánlhatunk és amely szerint vallásos életü lehet az ember akkor is, ha szerzett világi műveltséget, jómodoru, rendes öltözetű és hazája nyelvével él házában és házán kívül — mondom, ez jó volna, szép volna, ha így volna. De ezt, sajnos, nem remélhetjük, külömben nem hangsúlyozták volna annyira, hogy: „Die Kulturfrage jedoch darf nicht aufgeworfen werden.“

Szövetkezhet a német zsidó a lengyel zsidóval, de a kaftán, a pajesz és a zsargon kérdését nem szabad bolygatni. A lengyel zsidó ezt föl nem áldozza és hazája számára, mint már mondtuk, nem fogadja el tradicionális zsidónak azt a zsidót, ki európai ruhában jár, európai modort sajátított el és nyelvén nem a zagyva „jidisch“-t vallja. A lengyel zsidó részéről alig van tehát kilátás koncesszióra. „Die Kulturfrage darf nicht aufgeworfen werden“.

Lehetne talán szó hatásról ellenkező irányban? S erre mutatkozott is némi hajlandóság.

Nem voltam azon a gyűlésen, de amit a tudósításokból látok, az csaknem kultuszra enged következtetni egy orosz-lengyel csodarabbi irányában. Nevét nem írták ki, csak így emlékeznek meg róla áhitattal: „Der Rebe von Gor“. Véletlenül tudtuk meg, hogy Rebe reb Áron Jákobnak hívják, vezeték neve tán nincs is, forrásunk legalább nem tudott ilyenről. Ez a „Rebe von Gor“ nem mindennapi rebe. Varsótól rezidenciájáig, Gura-Kalvariáig, egy kis helységig Varsó közelében, melynek nevezetessége ő, a „Rebe von Gor“: a saját vasutján jár a szent férfit. Van testvérével együtt egy lottovállalata is. De ez a testvére nem rebe ám. Mert a „Rebe von Gor“ dinasztijából mindig csak egy rebe kerül, nem úgy, mint a szadagorai családból, mely ellátta csodarabbikkal -- csak a két legismertebbet említem — Csorkovot és Husziatynt, melyek a „furerek“ nagy részét

magukhoz vonták. Gorból mindig csak egy rebe kerül ki, a család többi tagja őt adminisztrálja. A „Rebe von Gor“ hírét nem is homályosítják el kellemetlen testvérek, vagy unokatestvérek. „Nem oszlik meg az uralom“ ez Gor körül a jelszó és nem csökken a vagyon és a befolyás. A „Rebe von Gor“, saját külön információink szerint, a jelenkor leghiresebb csodarabbija. Ezrével utaznak hozzá az ügyes-bajos emberek, hivek, csodálók és a nevével és költött csodáival üzérkedők. (A kitételt, hogy *utaznak hozzá*, azért választottam, mert innen származik a nevük. Utazni: ezt németül úgy is mondják, hogy fahren. A lengyel zsidó zsargon ezt kissé összehuzta. Kidobta a szóból a „h“ betűt és az „a“-t „u“-vá változtatta. Így lett a rebehez járó hívóból „furer“. Mondják így is „rebefurer“.)

Amije a nevezetes frater Johannes az oroszoknak, az a „Rebe von Gor“ az orosz-lengyel zsidóknak. A „furer“-ek betegeiket ő hozzá szállítják, akárcsak a cári család a magáéit az említett szerzeteshez. És pöreit is a rebe elé viszi a choszed, akár a Rosztopcsin hercegek a magukéit megint csak a nagy Johannes elé. Régi mondás: wie es sich kristelt, so jüdelte es sich.

Szóval, a „Rebe von Gor“ nagyhatalom. Olyan nagy hatalom, hogy az iskolák százai sem tehetik jóvá, amit a civilizáción és a kulturán ront. Ilyenre vágyódnék a német konzervatív zsidóság? Csodarabbi a német zsidók közt nincs. Csakhogy, ami nincs, az még lehet, úgy, hogy a szövetkezés hatása, mint említettük, tán megfordítva nyilatkoznék meg. A kulturáltabb rész hódolna meg a visszamaradottság előtt. Vannak ilyen velleitások a német orthodox zsidóság némely típusában. Visszairják a Mendelsohn Mózes előtti időket.

No de ez tán még sem fog bekövetkezni. A kultura ereje nem tagadhatja meg magát ebben a szövetségben sem. Utóbb mégis csak a lengyel zsidó lesz a nyertes, akárhogyan tiltakozik a „kulturfrage“ ellen, már pedig ebben az esetben csak gratulálni lehet a német orthodoxok kezdeményezésének.

De történjék akár így, akár úgy. Nyilatkozzék meg a hatás akár lengyel zsidó, akár német zsidó oldalon, egyet mindenesetre konstatálhatunk — és ezt abban az esetben is megtehetjük, ha a szövetség nem is valósul meg és nem marad belőle más, mint a kattowitzi összejövetel emléke — azt az egyet tudniillik, hogy a külföldi zsidóságban megvan a vágy a különböző elemek egyesítésére. A Tóráért és a tradícióért, a zsidó hűségért és nemes zsidó erényekért. Nem szétválasztani a cél — ez csak eléggé evidens, — hanem közelebb hozni egymáshoz azokat, kik egymástól távol állanak. Jöjjön mindenki, így szólottak a fölhívások, kiket a Tóra szeretete lelkesít, mindenki, ki szívén hordja a zsidó vallás föntartását, a szent tan tanulmányozásának terjesztését.

Hogy vannak a Tórához és tradícióihoz hű olyan zsidók is, kik a legjobb intencióktól eltelt őszinte vallássosságu zsidót is csak akkor ismerik el ennek, ha egy bizonyos közvetítő irodának az alattvalója, de ebben az esetben

aztán keblükre ölelik és akár hitközségi elnöknek is megteszik, ha Tórának és tradíciónak fittyet hány is; akkor is, ha akár vegyes-házasságban él és gyermekét sorra megkeresztelteti, — hogy ilyen konzervatív zsidóság is van valahol: erről a kattowitzi gyűlésnek persze sejtelve sem volt. Azért néztek olyan nagyot, mikor a magyar orthodoxok, azaz az orthodox központi iroda kiküldötte, Gabel Jakab ur Nagyváradról szólalt föl az „Agudath Jiszroel“ alakuló gyűlésén. (Ezt a nevet szánták a szövetségnek, amit mellesleg megjegyezve, azért nem találunk helyesnek, mert nem felel meg sem az askenáz, sem a szefard kiejtésnek. Ez a két héber szó: אגודת ישראל az askenáz olvasás szerint így hangzik: Agudasz Jiszroel, szefard olvasás szerint így: Agudath Jiszrael. Már most: vagy, vagy. Vagy olvassák mind a két szót askenáz, vagy mind a kettőt szefard kiejtés szerint. De, hogy az egyiket szefardul, a másikat askenázul ejtsék, annak semmi értelme. Ha rossz viccet akarnék megrizskirozni, azt mondanám, hogy tán ebben akarták kifejezni a szövetkező elemek közti eltéréseket. Csakhogy akkor annak a névnek így kellene hangzania: Agudasz Jiszruájl. Az egyik szó német, a másikat lengyel kiejtés szerint. Szefardok nincsenek a szövetségben. A szefard kiejtést tehát ki kellett volna zárni, akárcsak a kulturkérdést. De ez csak odavetett megjegyzés, fontosnak nem fontos.) Mondom, a kattowitzi gyűlés nagyot nézett, mikor Gabel Jakab Nagyváradról elkezdett szónokolni. Arról, hogy jó volna, ha az Agudath Jiszroel fölvenné az orthodox nevezetet és másokat, mint orthodoxokat, nem fogadna be kebelébe. Eredményesen csak így állhatja majd a harcokat a szövetség. Magyarországon az orthodoxia, azzal, hogy ennek mondotta magát és a többről tudni nem akart, a legfényesebb győzelmeket vivta ki a tradicionális zsidóság ellenségei fölött. Amit az orthodoxia Magyarországon művelt, azt vegye mintául a küzdelmekben a szövetség. Szóval, szolgáltat majd fegyvereket, tanít majd háboruszkodni Gabel Jakab ur Nagyváradról.

Akik beszédére figyeltek, az első percben nem tudták, hol vannak. — Hát háborusdit akarunk játszani? kérdezték egymástól. Mit beszél ez az ember harcról, ellenségről, küzdőkről, győzelemről? Mi nem akarunk verekedni. Nem kellene fegyverek és nem kell harci riadó. Nem törünk ellenségre és nem akarunk senkit sem leverni.

Rabbinowitz, poltavai rabbi kérdezi Gabeltől, mi több és mi nagyobb: orthodox, vagy Izrael? (Agudath Jiszroel). *Szektává süllyedünk*, — tette hozzá — ha az orthodox nevezetet vesszük föl. Egész Izrael tartson velünk. Akinek drága a Tóra, aki gyakorolja az Ur parancsait, az a testvérünk, azt magunkhoz öleljük.

Rosenheim majnai Frankfurtból is perhorreskálja a harcot és a pártoskodást. Építeni akarunk és nem rombolni, ugymond, de Gabelnek segítségére siet a budapesti orthodox központ másik kiküldötte, *Schächter* Jakab dr., fölhozván azt, hogy a magyarországi orthodoxok minden jobban dúslakodnak, hogy kiküzdöttek

mindent, amit csak akartak, hogy van nagyszerű organizációjuk, hogy a kormány és a hatóságok velük tartanak. És ő is a magyarországi orthodoxokat ajánlja mintául.

Szót kér erre *Lipschitz*, kalischi rabbi és fölvilágosítja a budapesti birkózókat, hogy épen a fölhozott minta szerint nem szabad cselekedni. *Egyesíteni akarunk és nem földarabolni*. Minden zsidó szívesen látott testvér.

A berlini Hildesheimer-féle rabbiiskola igazgatója, *Hoffmann dr.*, szintén nem kér a magyar példából. Nem fogadja el a Gabel ajánlotta „orthodox“ elnevezést. Az egy üres szó, holott nem ez a fő, hanem a tett.

Még mások is kitanítják a két Robinettit, hogy az alakítandó szövetkezetnek nem harc és nem kizárás a célja. Hogy nincs értelme a viaskodásnak és hogy az elkülönülés és azoknak visszautasítása, kik közeledni akarnak, ellenkezik a zsidó szellemmel és tradícióval. El is vetették a Hartstein és Frankl cég kiküldötteinek minden indítványát. Pedig, akik ott egybegyültek, a tradíciók alapján álló, a Tórához hű, nagykonzervatív zsidók voltak. A két magyarországi viatorra úgy tekintettek a muszka és lengyel zsidók, ahogy az európai ember nézi az afrikai szomalit. Szánalmas volt a szerepük, szégyeljük magunkat helyettük.

*

Az orthodox központi iroda tehát nem elégszik meg az átokkal, melynek itthon a tenyésztője. Inficiálni akarja a külföldi zsidókat is, örületét a két felekezetről rá akarván tukmálni egy létesítendő internacionális szervezetre, mely azt úgy utasította vissza, ahogy visszautasítja az egészséges elméjű ember a zavart agyu beteg észbeli ficamait, pedig — mint már megjegyeztük — ezt a gyűlést nagyjambor emberek hívták össze, igaz hivek vettek benne részt és a Tóra és a tradíció érdekét akarták szolgálni. A földarabolóknak azt kellett tapasztalniok, hogy teoriáikat máshol be nem veszik. Csak itthon, csak itthon lehet reüsszálni a két felekezet betyáreszméjével. A hatóságok — a kiküldöttek mondták — őket támogatják és hogyne támogatnák őket, mikor az, amit nálunk a központi orthodoxia akar, kára, megbélyegzése, romlása a magyarországi összsidóságnak. — „Ki nem állhatod a zsidót?“, adják át egymásnak a tant bizonyos tisztviselők a kultuszminiszteriumban, „nos, akkor teljesítsd az orthodox központ kívánságát“. Ne is csodálkozzék azon senki, hogy az összes antiszemita lapok ellenünk foglalnak állást, de dicsőítik az orthodox központot. Odáig jutottunk, hogy nálunk Magyarországon bizonyos tekintetben antiszemita és központi orthodox egy.

Ezt természetesen nem hozta föl sem Gabel Jakab, sem Schächter Jakab a kattowitzi gyűlésen. Nem mondotta sem az egyik, sem a másik, hogy: Wisset, achaj verabószáj, dass wir, die offizielle orthodoxie in Ungarn, in gewisser Beziehung die Lieblinge aller Judenfeinde unseres Landes sind. Sie fassen natürlich auch uns derb an. Der Wahnsinn der rituellen Blutabzapfung, Ausweisung und sonstige antisemitische Nieder-

tracht ist wohl in erster Reihe gegen uns gemünzt. In solchen Fällen überlassen wir in der Regel die Vertheidigung den Fortschrittsjuden, die bis nun noch immer ihre Pflicht gethan. Wir überlassen ihnen auch dann das Feld, wenn vom Erkämpfen der vorenthaltenen Rechte die Rede ist. Sind sie doch unsere Brüder. Wir haben ihnen zwar Schwierigkeiten gemacht, als sie für die Reception der jüdischen Religion in die Schranken traten, griffen jedoch begeistert zu, als die Sache reif in unseren Schooss fiel. Wir stellten uns auch vor Kurzem nicht auf die Hinterbeine, als die Agitation der Neologen es dahin brachte, dass der gegenwärtige Kultusminister die staatliche Subvention der Juden um 120,000 Kronen erhöhte. Wir theilten den Plus brüderlich, wenn wir auch anfangs die grössere Hälfte beanspruchten. Wir sind in solchen Dingen kapabel und leicht zu handhaben. Über ähnliche Dinge wollen wir jedoch vor Ausländern nicht sprechen, es soll auch nicht von diesen die Rede sein. Umsoweniger, da die Antisemiten, wie schon bemerkt, in solchen Fällen auch uns, die offiziellen orthodoxen nicht schonen. Wo wir jedoch den Neologen gegenüberstehen, und wir stehen ihnen fast immer gegenüber, da stellen sich die Antisemiten immer auf unsere Seite. Es hat sich zwischen uns und den Judenfeinden eine gewisse Waffenbrüderschaft herausgebildet. Sie unterstützen uns und wir unterstützen sie. Aber immer nur gegen die Neologen, von denen wir nachgewiesen haben, was wir später von 239, zumeist der Landessprache unkundigen Rabbinern und Rabbinatsstellvertretern auch schriftlich bekräftigen liessen, dass sie „eine vom Judenthume losgelöste, fremde Konfession“ bilden. Ja, das haben wir gethan und darauf berufen wir uns bei jeder Gelegenheit und man glaubt uns, wenn wir auch unter uns herzlich darob lachen. Man glaubt uns und die Behörden thuen unseren Willen und die Antisemiten jubeln: ja ja, man liebt uns, wir haben borcheschem chén.“

Ezt a beszédet természetesen nem mondták el az orthodox központ kiküldöttei. Azt sem árulták el, hogy az orthodoxiát nálunk politikailag értékesítik, hogy a vallás kortesfogásul szolgál, hogy a hithűség hatalmi kérdés, amiből következik az orthodoxia meghamisítása; amiből következik, hogy orthodox, sőt orthodox vezér lehet nálunk, aki jomkipur napján az Otthonban kártyázik, istentiszteletről és zsidó ünnepről soha tudomást nem vesz. Orthodox máshol annyi, mint a vallást szigoruan betartó; nálunk zsidó politikai kegyszer, melylyel pajeszes stréberek kereskednek. Bátran mondhatta annak idején az ötletes Ullmann Izidor: bánja a fene, ha istentagadó is valaki, földolog, hogy orthodox legyen.

Hej! hej! Erről tetszett volna szónoklatot mondani Schächter Jakabnak és Gabel Jakabnak. Hadd tudták volna meg Kattowitzon is, mi a hivatalos orthodoxia Magyarországon. De volt a kiküldötteknek eszük, hogy minderről ne szóljanak. A becsületes és jambor emberek, kik ott egybegyültek, így sem fogadták el szövetségük

számára az orthodox pecsétet, de ha mindezt tudták volna, ki tudja, nem törülték-e volna az ostoba görög elnevezést a zsidóság szótárából!

(Az orthodox központ lapjában Gabel Jakab úr leközi a Kattowitzban elfogadott rezolúciót és természetesen meghamisítja. Ami sokkal könnyebb dolog, mint a budapesti lapoknak hamis tudósítást adni a régi országházban lezajlott orthodox gyűlésről. Aki megcselekedte azt, hogyne cselekedné meg ezt? A rezolúció elfogadása előtt éppen abban állapodott meg a gyűlés, hogy az orthodox szó *ne legyen benn a szövegben*, még rekeszek közt sem. Magától értedődik, hogy Gabel Jakab olyan szöveget ad be magyarországi híveinek, melyben az „orthodox” igenis benne van. Hadd lássák, milyen legény az ő Gabeljük. Ő ajánlotta, hogy benn legyen s íme benn is van. Gabel Jakab úr, úgy látszik, nem számított arra, hogy az Egyenlőség megkapta a kattowitzi gyűlésről *hivatalosan* kiadott tudósítást.)

Szabolcsi Miksa.

Kezdődik!

○ Ugy lett. Amit vártunk, amitől rettegtünk, ami a Végzet kikerülhetetlenségével közeledett: itt van; a parlamenti forradalom véres zápora kihajtotta, kipattanította az antiszemitizmus fekete szirmait. Az örült fogalomtáncba, ami most a politikai arénán zendül, egy új szót vezettek be: a zsidót. De ezuttal nem a fekete dominók testőrsége mellett vonult fel a „zsidó” a színre, hanem a pirosé mellett. Másképp: nem onnan dobták az antiszemitizmus dinamitját a politika lőporos hordójába, ahonnan vártuk; nem klerikális oldalról, nem a néppárt, az Alkotmány sáncai mögül — hanem a szabad gondolat forradalmas barrikádjairól, arról a földről, amely eddig a Svájca volt a felekezeti üldözöttjeinek. És most megjelenik a Huszadik Század a Jászi Oszkár cikkével, s ennek alján ott izzik a megállapítás, hogy a parlamenti fergeteg hőse, essenciáléja: a *zsidó-junker koalíció*. S ahogy az eredőket nyomozza, amelyekből a Tisza István erőszaka kilendült... megtalálja a zsidó uzorát, Elek Pált* és a Lipótvárosi Kaszinót. És belőlünk felsir, feljajgat, felsikolt, feldübörög a kérdés: miért... miért... miért? Azért, mert Tisza István háta mögött zsidók is állottak: Sándor Pál, Vadász Lipót, Darvay Fülöp? De hiszen a Justh Gyula háta mögött is állottak zsidók, Bakonyi Samut ép úgy kibrutalizálták a Házból, mint Károlyi Mihályt és Kovács Gyulát, akit a rettenetes indulat forgószele a merénylet sziklájáig csapott, egyenesen vallásos zsidónak mondják. Antal Gábor püspök, mint püspök, a pap, a kálvinista jogán ül a főrendiházban — mégis: amikor Tisza István mellé állt a bizottságban, jutott-e eszébe valakinek azt mondani, hogy a kálvinisták tetteikkel tényezők az elnöki tyrannizmusban? Vagy azért, mert Lukács László katolikus — vádolhatja-e valaki hazaárulással a hazai katolicizmust?... A zsidók ép úgy szétszóródtak az egyes pártkeretekbe, mint a katolikusok vagy a protestánsok — van zsidó, aki munkapárti, van, aki függetlenségi, van katolikus és van protestáns, aki munkapárti; és aki függetlenségi. És talán, hogyha a percentuális eloszlást nézzük, a zsidóság súlypontja azokra a kategóriákra esik, amelyeket egy világ-

* Aki pedig még csak nem is zsidó, hanem renegát, mint Jászi Oszkár jómagá is. Különös, hogy a zsidókra a Huszadik Században is aposztáták uszítják a népet, akárcsak a XV. században.
A szerkesztő.

felfogás óperenciája választ el a junker-stylustól és politikától. Csak méltóztassanak visszaemlékezni: a választójogi propagandát éveken keresztül azzal akarták diskreditálni, hogy zsidók csinálják — zsidóknak. És csak emlékezzenek vissza: amikor a választójog már kikerült a „hazaárulás” poklából és súlyos megoldandósággá hevülten a pártpolitikák keresztüztüzebe került, mi itt, ezen a helyen megirtuk, hogy a zsidóság történelmi hálátlanságot követne el a magyar néppel szemben, ha nem állana tüzzel-vassal az új jobbagyfelszabadítók mellé. Itt, ezen a helyen megirtuk, hogy amikor a rendi alkotmány utolsó törmelékeit kell kisöpörni a magyar közjogból: akkor árulás süketen állani a népmozgalom zugását és még akkor is segítenünk kell kiharcolni a választójogot, ha ez ideig-óráig talán a klerikális pártot oszlopozna alá. És irtuk ezt akkor, amikor egy ellenzéki párt — a mindig liberális, mindig demokratikus Justh Gyula pártja — a legelkeseredettebb obstrukciós rohamokat intézte a kormány ellen a választói jogért. És a mi kis Kárpáthiánkon gőzerővel siettünk a népjogok sülyedő Titanicja felé, nem törődtünk semmivel, csak azt néztük, csak azt láttuk, hogy itt a választói jogért harcolnak, a népmilliók felszabadulásáért. És most épp a választójogi Lyga vezére mennydörgi a zsidók ellen a „delendum esse censeo”-t — a demokrácia nevében s a választójogos harcosok revüjében süti ránk a hazaárulás és a népgyűlölet bélyegét.

Ha a szikra, amely most a politikai gyűlölet kályhájából kihullott, tovább repül... ha láng borítja az országot s ha a tömegek ajkán nem a Marseillaiset hanem a Hep-hep üteme zendül — akkor Jászi Oszkár Bánkbánként görgeti majd a fejét: „nem ezt akartam én, nem ezt.”

Nem ezt akarta — mi elhisszük, hogy nem ezt akarta — elhisszük, hogy nem a zsidót, mint fajt, hanem a zsidót: mint egy osztály gyűjtőnevét akarta leönteni a népcsalás vitrioljával, mi elhisszük, de — Istenem — a nép nem hiszi, a nép nem disztingvál, a nép nem szociologus, a nép... a nép. És a vérig keseredett, forrongó, lázadt vérű nép lábhoz tett fegyverrel áll most és figyel... és vár... és riadtan hallgat minden szóra, amely a júniusi szélben feléje hullámszik. És Jászi Oszkár tudja, hogy ez a szó: zsidó, mozgalmas időkben, olyan időkben, amikor tűz és láng a levegő is, mit jelent. Jászi Oszkár tudja, hogy a tömeg mindig bünbakot keres s ilyenkor nem kell egyéb, mint valaki kiejtse a száján a szót „a nagy talizmánt”: zsidó. És Jászi Oszkár kiejtette — ugyanaz a Jászi Oszkár, aki a legújabb könyvében (A nemzeti államok kialakulása) olyan találóan írt „a magyar rendi állam szükkeblü és durva zsidópolitikájáról.” Jászi Oszkár, a zsidóivadék tovább ment, mint az Alkotmány; — az Alkotmány, amikor arról írt, hogy a börzén az államcsiny napján felhajtották a magyar értékek kurzusát, hozzátette, hogy — a szavakra nem emlékszünk — a világért sem azonosítja azt a pár börziánert Magyarország hazafias zsidóságával. Jászi Oszkár ezzel szemben csak — zsidózik. Az Alkotmány ezuttal nem akart felekezeti éket ütni abba, amit nemzetnek tart, Jászi Oszkár ezt tette. Jászi Oszkár szerepet cserélt az Alkotmánnyal. Huligán lett.

Elnök-krízis a talmudban.

A jabnei (jamniai) kis parlamentben, mely Jeruzsálem elpusztulása után átvette Izraelben a vezetést, ezer és nyolcszáz esztendővel ezelőtt nagy volt a kavarodás. A nagy jabnei Rabban Gamliel volt a zsidók fejedelme és a szinhedrion elnöke, de sehogy sem tetszett a mestereknek a fejedelem eljárása a szegény és igénytelen, de nagytudós és ép olyan nagylelkű Rabbi Jehósua irányában, aki különben adlatusa volt Rabban Gamlielnek a jabnei szőlőkertben, ahogy a szinhedriont nevezték.

Rabban Gamliel és Rabbi Jehósua közt előzőleg is voltak már összeütközések. A legismertebb ezek között az esetek között a jomkipuri affér, melyben Rabbi Jehósua földig megalázkodott. Nem értettek egyet az újév megállapításában, mely akkor tanuk révén történt, kik arról tettek jelentést, mikor pillantották meg először az ujjholdat. De történt, hogy Rabbi Dósza ben Archinosz tanukról, kiket Rabban Gamliel elfogadott, azt állapította meg, hogy amit a holdról jelentettek, az nem lehet igaz, amit erőteljes beszédmodorával így fejezett ki: Lehet-e hinni a tanunak, ki jelenti egy asszonyról, hogy szült, holott másnap nagy-viselős állapotban látjuk a nőt? A tanuk vallomása a holdat illetőleg is ilyen megbizhatatlan. — Csatlakozom fölfogásodhoz, szólta erre Rabbi Dósza-hoz Rabbi Jehósua. Rabban Gamliel, ki ebben nyílt lázadást látott (mert ő már megállapította az újév idejét, még pedig ama tanuk szerint, kik Rabbi Dósza szerint lehetetlen jelentést tettek) így szólta erre Rabbi Jehósuához: Más napra teszed tehát az újévet? Helyes, de azért figyelj arra, amit mondok. Megkövetelem tőled, hogy azon a napon, melyre a te számításod szerint jomkipur ünnepe esik: mintha csak egyszerű hétköznap volna, bottal a kezében és pénzzel a tarsolyodban, elzarándokolj hozzám Jabnéba.

Nagyon fájt ez a dolog Rabbi Jehósuának és soká vonakodott megcselekedni, mit a fejedelem tőle követelt, de Rabbi Akiba azt tanácsolta neki, csak vesse alá magát Rabban Gamliel parancsának. Lelkiismereti furdalásaira pedig, hogy megszentelteleníti a jomkipurt, Rabbi Akiba azzal vigasztalta meg barátját, hogy az ünnepek akkorra esnek, mikorra az erre hivatott hatóság kitüzi őket. Rabbi Dósza ben Archinosz is hasonlózt mondott. Hiába — így szólta — nem lázadhatunk föl a kompetens hatóság intézkedése ellen. Törvényünk parancsolja, hogy tartozunk követni vezetőink szavát. És Rabbi Jehósua így is cselekedett. Legyőzte önmagát és botjával a kezében és pénzével a tarsolyában jelentkezett Jabnéban Rabban Gamliel házában, azon a napon, melyre az ő számítása szerint jomkipur napja esett. Rabban Gamliel elébe sietett megalázkodó társának, homlokon csókolta és így szólta hozzá: Üdvözöllek mesterem, üdvözöllek tanítványom. Mesteremnek mondalak, mert az vagy tudásodat tekintve és tanítványomnak mondalak, mert követted intézkedésemet. Legyen áldott a példaadásod.

Csak egy év múlt el azóta, hogy ez történt és Rabban Gamliel és Rabbi Jehósua újból keményen össze-

csaptak. Egy elszólásáért, a szinhedrion feje nyílt gyűlésen igazolásra hívta föl Rabbi Jehósuát. Állj a lábodra, így szólta hozzá; hadd tegyenek ellened vallomást. Rabbi Jehósua fölállt és így szólta: nem tudom lecáfolni a tanut. Rabban Gamliel folytatta előadását, mialatt Rabbi Jehósuának állania kellett, minthogy a fejedelem nem hívta föl arra, hogy foglalja el újból ülőhelyét. A hallgatóság ezt nagy fölháborodással fogadta és a meturgemannak, Rabbi Chuepitnak, ki Rabban Gamliel (héber) beszédét araméusra (a nép nyelvére) fordította, azt kiáltották oda: hagyja abba nyomban a tolmácsolást, amit az meg is cselekedett, mire hirtelen vége szakadt az ülésnek.

Összejöttek azután a mesterek, hogy megtanácskozzák a dolgot. — Nem tűrhetjük ezt az eljárást, szólta többen és elhatározták, hogy Rabban Gamlielt megfosztják elnöki állásától.

— De kit válasszunk helyére? Erről folyt a tanácskozás. Rabbi Jehósuát nem választhatjuk, mert annyira még sem bánthatjuk meg Rabban Gamlielt. Rabbi Akibát nem választhatjuk meg alacsony származásánál fogva. (A későbbi nagy sas akkor még nem bontotta ki szárnyait. Ez ugyanis 110 körül történhetett, míg Rabbi Akiba vezéri szereplése a második század 30-as éveire esik.) Nem akarjuk, hogy Rabban Gamliel (kinek Hillel volt az ükapja és ki egészen Dávid királyig vitte föl családfáját) lenézze utódját. A legjobb volna Rabbi Elazar ben Azarjah. Tudós, gazdag és előkelő. Tizedik izez Ezrától származik. Közölték azt Rabbi Elazarral, ki ellen sokan fiatal korát hozták föl akadályul. De im, hallatlan eset történt! A hír, hogy őt választják Rabban Gamliel helyére, annyira hatott a fiatal mesterre, hogy hirtelen megöszült.

Mielőtt végleges választ mondott volna Rabbi Elazar, kikérte első sorban neje tanácsát. Ez így szólta: Mi hasznod, hogy megválasztanak? Most haragszanak Rabban Gamlielre, hát jó vagy nekik te is. Kibékülnek vele és akkor majd téged letesznek. — Nem baj, felelt Rabbi Elazar. Drága serlegből inni nagy dolog, ha másnap össze is török. Elfogadom, ha később le is tesznek. Ha rövid ideig is tart az uralmam, de jót sokat tehetek ez alatt az idő alatt is.

És tett is.

Mindenek előtt eltávolította a gyűlés termének ajtónál. Rabban Gamliel ugyanis meghagyta volt, hogy csak kipróbált embereket bocsássonak a tanácsterembe, míg Rabbi Elazar azt vallotta, hogy mindenki vegyen részt, aki erre hivatottságot érez magában. Meg is szaporodtak a tanácsterem zsámolyai, melyeken a tanítványok elhelyezkedtek: négyszázzal, más följegyzések szerint hétszázzal. Megdöbönt erre Rabban Gamliel és így szólta: Én Istenem, hát én ennyi méltó embert tartottam volna távol attól, hogy a szent munkában részt vegyen? De megnyugtatta egy álmokép. Látott sok szép fehér edényt. És mi volt a tartalmuk? Hamu. (Akiket ő kizárt, csak kívülről festettek jól.) Megjegyzi erre a magyarázat: Jól tette az álm, hogy megnyugtatta Rabban Gamlielt, de igaza azért Rabban Gamlielnek nem volt. Akik törekszenek részt venni, azokat nem szabad visszautasítani.

Külömben is másképp folytak a dolgok az új vezetés alatt a jabnei szinhedrionban. Új kérdések kerültek színre, elevenebb volt a vita és mert többen szólhattak hozzá, mint azelőtt, több volt a szempont is, melyekből a dolgokat megítélték. Nem volt függő ügy — referál a talmud, — melyet nyomban el ne intéztek volna és egyáltalában friss szellő járta át a régi házat. Kiemeli még a talmud, mely, mint látni méltóztatik, a fiatalabbaknak ad igazat, (a talmud mindig a modernségnek hódolt), hogy Rabban Gamliel — ami nagy becsületére válik, — nem duzzogott. Nem vonult vissza, hanem résztvett a tárgyalásokon és nem tekintette szerencsétlenségnek, ha a vitában legyűrték.

Mint mutatja a következő eset:

Jelentkezett Jehuda, az amonita prozelita és kérdezte: Befogadhat-e Izrael közössége? Szólt Rabban Gamliel: nem fogadhat. Rabbi Jehósua szólt: befogadhat. — Nincs-e világosan megírva a Tórában, — kérdezé erre Rabban Gamliel — hogy *amonita* és *moabita* ne vegyüljön az Ur gyülekezetébe? — Hát Amon és Moab népe, kérdezett erre vissza Rabbi Jehósua, léteznek-e még, mint önálló nemzetek? Ott élnek tán még ma is, ahol hajdanában laktak? Nem cserélte-e ki és nem keverte-e össze-vissza a népeket Szancherib király, kiről Jezsaás próféta azt mondotta, hogy eltávolította a népek határait, kifosztotta kincseskamráikat és megdöntötte trónjaikat? Ki tudja ma, ki az amonita és ki a moabita? A többi népek közé vegyültek, kiket szabad befogadnunk. És minthogy a többi népek az amonitákkal és moabitákkal szemben a nagy többséget alkotják, föltesszük, hogy a jelentkező abból a többségből való. Befogadható tehát, ha mindjárt amonitának is mondja magát.

Felelt Rabban Gamliel:

— Jeremiás próféta szól: „Vissza fogom vinni Amon népének foglyait.“ Visszakerültek ennél fogva az amoniták régi hazájukba, minél fogva nem fogadhatjuk be Jehudát, az amonita prozelitát.

Következett erre Rabbi Jehósua riposztja:

— Hisz írva van más is, — így szólt. — Ámósz próféta hirdette, hogy: „Vissza fogom hozni Izrael népének foglyait.“ (Izrael vagy Samária királyságáról van szó, melyet szintén Szancherib király hurcolt el és mely tökéletesen eltűnt). De azért, nemde, nem tért még vissza Izrael? Nos, nem tértek vissza az amoniták sem.

A dolog ezzel el volt intézve. A prozelitát fölvtették, Rabban Gamlielre pedig annyira hatott Rabbi Jehósua éleselméjűsége és tisztult humánus fölfogása, hogy elhatározta, hogy fölkeresi és bocsánatot kér tőle.

Mikor lakására érkezett, meglepetéssel vizsgálgatta a szoba füstös falait. — Ugy tapasztalom, — szólította meg a gazdát Rabban Gamliel, — hogy szénégető vagy. (Mások szerint: kovács; *pechami*, minek Rabban Gamliel Rabbi Jehósuát mondotta, mindakettőre illik). Mire szólt Rabbi Jehósua: Jaj annak a nemzedéknek, melynek te vagy a gondozója. Csak most tudod meg, hogy én miből tartom fenn magamat?

— Kérlek, szólt erre megrendülve Rabban Gamliel: bocsáss meg. Megadom magam, bocsáss meg. És mint-hogy Rabbi Jehósua erre a beszédre nem ügyelt, Rabban Gamliel nagy ősei nevében kérte a megbántott ember bocsánatát.

Rabbi Jehósua engedett és megbocsájtott.

Ami ezután következett, néhány szóval elmondható. Rabbi Jehósua példálózva azt kezdte pedzeni társai között, hogy Rabban Gamliel mégis csak Rabban Gamliel, őt illeti meg a szinhedrionban az első hely. Mire Rabbi Akiba szólt: Amit tettünk, érted tettük, a te tekintélyedért szálltunk sikra. Te megbékültél, elesik tehát az ok, ennél fogva lehet újból elnöklőnk Rabban Gamliel. De mert Rabbi Elazar ben Azarjáht sem lehetett megsérteni, megállapodtak a mesterek abban, hogy az elnöki teendők egy harmadát ő reá bizzák. Azontul két szombat Rabban Gamliel szombatja volt, a harmadikon Rabbi Elazar ben Azarjah tartotta az előadást.

... Ezzel elmondtuk volna a jabnei szinhedrion elnöki krízisének a történetét, de nem tehetjük, hogy ezzel összefüggésben meg ne emlékezzünk ugyancsak Rabbi Jehósuának, kiről itt szó van, kérlelhetetlen föllépéséről, társa, Rabbi Eliezer Hagadól (a nagy) ellen. Rabbi Jehósua lett később a többség vezére a szinhedrionban. Ez ellen a többség ellen a nagy Rabbi Eliezer egy vitás kérdésből kifolyólag makacsul állást foglalt. Rabbi Jehósua intette, hogy adja föl a harcot. Meghallgatták, meghányták-vetették minden indokát, de a többség nem fogadta el nézetét. Beleavatkozott erre a kérdésbe *maga az Ég*. Azzal érveltek ugyanis: hallottunk egy égi szózatot, (bath-kól) hogy Rabbi Eliezernek van igaza. Akkor történt az a hallatlan dolog, hogy föllállt Rabbi Jehósua és így szólt: Az égi szózat ne avatkozzék a mi dolgainkba. Konstatálhat, amit akar, *nem adunk rá semmit sem* (én anu masgichin be-bath-kól.) Az Ur tórájában az van, hogy a többség dönt, ezt nem ronthatja le semmiféle bath-kol.

*

A régi világba és nagy mestereink lelkébe mély pillantást engedő, nem minden aktualitás nélkül való e kis történet adatait a következő talmudi traktatusokból vettem: Ros-Hasana 25. A., Berachót 28. A. és Baba-Mecia 59. B.

Sz. M.

Előfizetési felhívás!

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése 1912 évi június hó 15-én lejárt, szintugy azokat, akiknek előfizetése előbb járt le, tisztelettel felkérjük, sziveskednének előfizetésüket megújítani, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék.

Ujonnan belépő, legalább félévre előfizetők ingyen kapják az Egyenlőség jubileumi számát, mely vastag, illusztrált kötet és a modern magyar zsidó irodalom egyik legszebb alkotása.

A kiadóhivatal.

TÁRCA.

A sülklopper.¹⁾

Irta: Ujvári Péter.

Lájnolás²⁾ után a melemmere³⁾ csapott a samesz és megköszörülve illendőképben a torkát, az elnök nevében gyűlést hirdetett. Imádkozás után minden ember a stíliben⁴⁾ legyen. A klopper végett. Roppant nagy mozgolódás támadt erre; az emberek sese-susa beszédekett suttoztak egymás fülébe, hogy már megint mibe sántikál az elnök. Mert ha ez kloppert akar, hát nem hiába akarja.

— Hát nem? — ármánykodott reb Ezre Eppich görbe pillogással reb Simen Trotzer felé. — Vagy talán jámborságból akarja? Az ellenségeimnek legyen mondva az ő jámborsága. Azt mondom magának reb Simen, ez a klopper nem lesz klopper, hanem egy takaró. Amit ez a rasekól csinál, az mindig egy takaró. A melamed⁵⁾, akit a nyakunkba varrt, egy takaró, a székelügyelő egy takaró, az új iskola egy takaró. És a bócher-fiu az is egy takaró. Ez egy rasekól? Ez egy bor-exportőr? Ez egy paplan-nagykereskedő.

Reb Simen rábólogatott, hogy ez bizony így van. Az elnök nagy buzgósága nem szívből való. Hiszen a vak is látja, mit miért csinál. Mikor a kisebbik fiát rajtakapták a regényolvasáson, sebbel-lobbal megcsinálta a lánykiházasító egyesületet, csak hogy erről a botrányról elterelhesse a figyelmet. És mit csinált, mikor a lányát suttyomban a felsőleányiskolába küldte? Ezeröttszázötven forintot fundált akkor a talmudtóra részére. Minden jámborsága mögött valami nagy családi huncutság rejtőzik.

— Azt hiszi — szólt megint reb Ezre — csinálná ő mindezt, ha igazán jámbor volna? A jámbornak nem kell bizonyítani a jámborságát és még hozzá ennyi rizikóval. De neki vaj van a fején, én úgy éljek.

Mások is így vélekedtek és azzal bizonygattak a gyanujok mellett, hogy a haraszt csak haraszt, de hiába az se zörög és ha tíz ember mondja a józanról, hogy részeg, hát akkor annak le kell feküdni. És egy szó annyi, mint száz: ezen az egész reb Eizik Grünhuton egy csöpp bróche⁶⁾ sincs s azon, amit csinál, még kevesebb. Hiszen itt van mindjárt a klopperság. Hát ez ugyan mire való? Minek manapság a klopper? Régente kellett, mert régente másmilyen volt a világ. Az emberek reggel-este templomba jártak és ezért nem is egzisztálhatott község klopper nélkül. Ő volt a község lelkiismerete. És a fakalapácsa az se volt ám utolsó szerszám. Parancsoló erő volt abban. Ha megdöngette vele a kapukat, templomba siettek az emberek vagy a templomudvarra, ha ott volt a cerimonia. Nem kell hinni, hogy ez a munka csak éppen abból állott, hogy a sülklopper ráeresztette a kapura a kalapácsot és aztán tovább ment. Dehogy is csak ennyiből. Ha a döngetésben nem volt meg a szükséges moduláció, hát akkor nem ért semmit se. Az élet különböző fordulatai és a templomi szolgálat sokféle aktusai mindig változó feladatok elé állították a sülkloppert. Muzsikálnia kellett az ormótlan fakalapácsal, riadóra riasztani vele, mintha trombita volna és nem is kalapács. Hol tompán kellett dörömbölnie, hol meg ujjongva, néha kettőt, néha hármat vagy többet is és az események változatai szerint mindig más nüanszirozással. Mert más volt az üteme, ha szüdera⁷⁾ invitált és más, ha temetésre szólólgatott. Hát ehhez bizony talentum kívántatódott.

Erről folyt a beszéd, amíg az előimádkozó gyönyörű hangcikornyákat eresztett a kékre mázolt, csillagos plafon felé. A művészete kárbaveszett. Az ájtatóskodók most a klopper-kérdéssel foglalkoztak.

Leginkább pedig reb Ezre nem fért meg a bőrében. Furta a kíváncsiság, hogy ennek-annak mi az álláspontja. Reb Simennel körülbelül tisztában volt. Ez egy híres dafe-ember, hát ő bizonyosan opponálni fog. Ellenben nem volt bizonyos reb Mendel Ringeisenben. Hozzá furakodott tehát és bizalmasan oldalba bökte:

— Mi lesz, reb Mendel?

Reb Mendel dühösen fordul a háborgató felé:

— Egy pofon lesz, ha tudni akarja.

Reb Ezre megijedt és elhuzódzkodott. Nem jó tengelyt akasztani ezzel a brutális emberrel. Eloldalgott mellőle és megint balra, reb Simenhez óvakodott:

— Mégis, reb Simen, mi lesz?

— Hát mi legyen?

— Akarja a kloppert, vagy nem akarja?

Reb Simen a levegőve furta a hüvelykujját és így felelt:

— Lehet, hogy akarom, lehet, hogy nem akarom. Ha a rasekól akarja, akkor nekem nem kell, de ha nem akarja, hát akkor csak azért is kell.

Tovább már nem lehetett ez izzóan érdekes kérdés körül megkapargálni a parazsat. Az emberek kezdtek kitódulni a templomból és aki a szűk tanácsteremben üléshez akart jutni, az előresietett.

Reb Eizik Grünhut is bevonult a stábjával. Nem nagy respektussal fogadták. Az ilyen községekben az elnök azt tehet, amit akar, mert ő a legnagyobb potentát, de a tanácsteremben megalázkodásokra ne számíton.

— Rebojszem¹⁾ — nyitotta meg ünnepélyesen a gyűlést — egy igen fontos ügyben hívtam össze az ojlmet.²⁾ Ez az ügy a sülklopper, aki részint meghalt, részint pedig még nincsen megválasztva. Az illető egyénnel úgy állunk, hogy ha van, akkor fölösleges és ha nincs, akkor muszáj lenni.

— Ugy van — helyeselték az elnök tájékán. A hátsó sorokban zsémbeltek. Az elnök odavágta a szót, ahol zsémbeltek:

— Csend legyen, rebojszem. Én szőnyegre terítettem a kloppert és ahhoz mindenki akadálytalanul hozzászólhat. De figyelmeztetem a tisztelt ülést, hogy aki beszélni akar, az némuljon meg és beszéljen rendesen.

Az ellenzéki oldalon fellázadtak. Reb Simen Trotzer haragosan az asztalra csapott:

— Nekem a rasekól nem parancsol. Hát ki vagyok én? Hát herceg Eszterházy vagyok én a magnatenhausban, hogy az elnök engem lepisszeghet? Mit pisszeg? Én tőlem pisszeghet és most próbálja meg és mondjon valamit. Ha megpukkad, akkor is mást mondok.

— Hát én azt mondom — dörögte az elnök, de többet nem mondhatott, mert reb Simen visszadörgött:

— Én pedig éppen az ellenkezőjét mondom.

— Te nimand — torkolta le szabályszerűen az elnök — hát tudod te, hogy én mit mondok?

Reb Simen nem hagyta magát:

— Az nekem mindegy. Én azért mégis mást mondok.

A zszibongás erre általános lett. Az elnök megrázta az alelnököt, aki mellette ült és aztán megrázta a gabbet. Ezzel nyilván a csengetyürázást szimbolizálta, mivelhogy szombaton valóságos csengetyüt rázni tilalmas. Erre aztán csönd lett és az elnök ismét beszélhetett:

1) Templombahivogató. 2) Tóraolvasás. 3) Emelvény. 4) Tanácsterem. 5) Hitoktató. 6) Jóravalóság. 7) Paszita.

1) Uraim! 2) A közönséget, tulajdonképen a világ.

— Azt hiszem, rebojszem, az egyént, aki előttünk fekszik, kimerítettük. Ennélfogva felteszem a kérdést: akarja a gyűlés a kloppert, vagy nem. Megjegyzem: a statutumban az áll, hogy a községnek klopper kell.

— Fűtülök a statutumra. — üvöltött reb Simen — nekem az kell, ami a tojreban van.

Az elnök az asztalra csapott:

— Talán nincs benne? A tojreban minden van és a klopper is benne van.

— Hol van?

— Az mindegy. Benne van. Mér' mér' volt klopper ezelőtt? Mert szentírásaink azt parancsolták, hogy legyen.

Reb Simen a szakállát vakargatta. Erre nehéz replikázni. Mert, ha kétségbe vonja, hogy a klopper benne van a tórában, akkor még istentagadónak bélyegzik, mert az igazi jámbor zsidónak hinni kell, hogy ami volt és van és lesz, mind, mind, ha jelképesen is, benne van a szentírásban. De szó nélkül mégse hagyhatta a dolgot, mert még azt hihetnék, hogy az elnöki tekintély előtt beadta a derekát.

— Hát ami igaz, igaz — csavarintotta óvatosan másfelé a beszédet. — De az is igaz, hogy ezelőtt azért kellett a klopper, mert akkor más volt a világ. Akkor templomba jártak az emberek. Most kávéházba járnak. És a rasekol két kisebb fia is oda jár.

— Mit hajigálsz hozzám ezt a két fiaimat? Miért nem hajigálsz hozzám a legnagyobbat, aki egy nagyszerű bocher Hunfalván? És ha én hozzád hajigálok a feleségedet?

Reb Simen elhalványodott. Fájó helyen sebezte meg az elnök. Ezt a kényes pontot nem engedi bolygatni, csak azt nem tudta, hogyan verje vissza a támadást. Felemlítette volna az elnök lányát, aki a felsőbb leányiskolában nevelődött és akiről azt suttogják most városszerte, hogy zongorázik s franciául beszél, s ez talán igaz is. De suttognak ám egyebet is. Azt suttogják, hogy a nagyobbik fia a hundsorfői jesiván grammatikát tanul és abból se lesz jó zsidó.

Már-már a nyelvén hegyesedett a kegyetlen tromf, de mikor dühös tekintettel az elnöknek szegült, valami rettegést, valami eltítkolt szomorúságot vélt észrevenni a halvány arcon. Nem! Az apát nem inzultálja.

Mások se szerették, hogy a diskusszió ennyire kiélesedett. Reb Elije Smolka közbevetett indítvánnyal akarta kiegyenlíteni az ellentéteket:

— Állítsunk — mondta nagybölcse — a klopper helyett egy kádat a mikveba. A kád is kell és az is egy nagy micve.

Az elnök, aki visszanyerte nyugalma, leintette:

— Most a klopper van kiterjesztve, nem a kád.

A többség helyeselt. A kád az egy kád és a klopper az egy klopper. Nem kell összezavarni a fogalmakat.

Reb Elije a reggeli nyugalma gondolt és a kád mellett maradt. Ettől alhatik az ember, de a kloppertől nem alhatik.

A türelmetlenek szavazást sürgettek. A többség a klopper mellett nyilatkozott.

Most megvitatták a részleteket. Milyen feltételekhez és milyen kvalifikációhoz kössék a stallumot. Voltak olyanok, akik azt mondták, hogy talmudtudós nyerhesse csak el a diszes állást. Mások azt mondták: nem kell tudományt követelni a kloppertől, elég, ha vallásos. A liberális blokk még ebből is engedett volna. Abban azonban megegyeztek valamennyien, hogy a szakmáját értenie kell.

A választási izgalmakba esett ezután a község. Pályázó bőven akadt, de alkalmas nem igen volt köztük. Hogy a sok kortéskedésnek véget vessen, az előljáróság

abban állapotodott meg, hogy a pályázókat vizsgának veti alája és azt választja meg, aki a vizsgát megállja.

Reb Ezre Eppichnek, aki mesterségére nézve bádogos volt, kedve kerekedett, hogy ő is a pályázók közé áll.

— Mért ne? — mondta a feleségének — ha tudtam neked dörömbölni, tudok majd a községnek is.

Jelentkezett hát az egzamináló bizottságnál. Mikor látta a komoly testületet és a szigorú, komor arcokat, megludbőrödzött bizony a háta.

— Sohse jártam iskolába — gondolta magában — nem is buktam meg sohasem, de most megbukhatok, ha a jó isten meg nem segít.

— Reb Ezre — szólította meg ünnepélyesen az elnök — gondolja meg magát, ha nem érez magában elég hivatottságot erre az állásra. Mert nem tréfadolog ám a klopperság. Ez egy fontos hivatal.

Reb Ezre bátorságra biztatta magát.

— Vállalom — szólt erős hangon.

— Nohát, akkor mondja meg, mit csinál a klopper, ha a reggeli imádságot elalussza?

— Az egy klopper? — felelt reb Ezre — az nem klopper. A klopper nem aludhatja el a reggeli imádságot. Ez a felelet tetszett. Ez korrekt felelet volt.

— Hogyan hívják a templomba az embereket? — folytatta az elnök az egzament.

— Kloppolással.

— Hol áll az?

Reb Ezre ravaszul mosolygott.

— A statutumban. A szent statutumban.

Mint az ölyü úgy csapott rá reb Simen Trotzer, akit engesztelésképpen a bizottságba választottak.

— Másutt nem áll?

Most még ravaszabban mosolygott:

— Sülchenorechban*) is áll.

— És hogyan kell kloppolni? — kérdezte az első gabbe.

— Ahogyan írva van. Egyszer kettőt, egyszer hármát. Néha tompán, néha hangosan. Ha lakzi lesz, vigan, ha temetés lesz, szomoruan.

— Ha, teszem föl, az elnök ur, chaszvecholile²⁾ meghalna, akkor hányat fog kopogni?

— Mit kell erre felelni? — háritotta el magától a nehéz kérdést a ravasz ember. — Az elnök ur százhusz évig élni fog. Mit kell nekem tudni, hogy akkor mennyit kopogjak. Hol leszek én már akkor?

— Egy tüchtig ember — sugta az elnök a második gabbe fülébe.

De az első gabbe még nem akarta abbahagyni.

— Bocsánat, rebojszem. Reb Ezre egy kitűnő teoretikus, ezt én is látom. De a gyakorlat, az megint más dolog. Lássuk, hogy állunk a gyakorlattal. Indítványozom, tartson nekünk egy próbadörömbölést.

— Tartsunk egy próbadörömbölést — hagyta helybe a másik kettő.

— Reb Ezre — szólt az elnök — maga most alszik, érti? és maga most felkel, mert virrad. Érti? És most menjen és hívja a községet a templomba.

— Muszáj előbb a mikveba mennem? — kérdezte reb Ezre ártatlanul.

— Nem muszáj — nyugtatta meg a bizottság.

— Akkor megyek.

A szekrény felé ment, mintha kapu volna. Megállt előtte és nem dörömbölt.

— Mért nem dörömböl? — ripakodott rá az elnök.

1) Rituális kodex.

2) Isten ments.

— Nem vagyok bolond — válaszolt a jelölt nyugodtan. — Hátha szombat van? Csak nem dörömbölök szombaton.

A bizottság el volt ragadtatva. Hát ez a reb Ezre igazán tüchtig ember. Ám a dörömbölést azért nem engedték el neki. De jól dörömbölt és a bizottság kedvező jelentése alapján aztán megválasztották sülkloppernak. Figyelmeztették azonban, valahányszor a dörömbölést elvéti, egy pengőt vonnak le a heti fizetéséből.

Hát igen szépen töltötte be a hivatalt, dicsérték is mindenfelé. Így még nem dörömböltek ebben a községben. Az elnök azonban örökösen gáncsolta.

— Maga egy paccer — szidta le több ízben. — Mink magával bebóvliztuk magunkat. Maga nem érti a dolgát. Hát ez kloppolás, amit maga művel? Ez nem kloppolás. És én el fogom csapatni. Ha lakzira hi, ugy hi, mintha temetésre hívna és ha temetésre dörömböl, akkor úgy dörömböl, mintha lakodalomra dörömbölne. Ha nem végzi a dolgát becsületesen, elcsapatom magát. Értette?

Reb Ezre nem értette, de föltette magában, hogy ezentul több hévvel fog dörömbölni.

Sokáig az új sülklopper felé irányult a közügyelem, egyszer aztán másfelé terelődött. Feltűnt, hogy a községi elnök buzgalma megint növekedőben van. Szorgalmasan eljárógatott a templomba és a múlt szombaton tizenhét forintot adományozott tóraolvasáskor a talmudtórának. Firtatni kezdték, hogy mi oka van ennek a hirtelen fellobbant nagylelkűségnek?

Hát hiába szimatolgattak. Semmit se derítettek ki az elnökről. Csak reb Ezre tudott meg valamit, azt is a fiáról, a hunfalvi bócherről, akivel untig kérkedett az édesapja.

Föl is tette magában, hogy megfizeti most az elnöknek a sok kellemetlenkedést.

Egy reggel, mikor szürke eseménytelenség ködlött a városkában, mélyhangu, tompa dübörgésekre riadtak fel reggeli álmukból az emberek. Ez nem volt közönséges dörömbölés. Szivszorongva, számolgatták az ütések: egy, kettő. Mindig csak kettő. Teremtő isten, halott van a községben, mert a sülklopper ilyenkor fogyasztja kettőre a három kopogást.

— Mi ujság, reb Ezre, mi ujság — ostromolták mindenfelől a nyitott ablakon keresztül.

Álságos szomorúsággal ujságolta a sülklopper:

— Egy zsidó halt meg, leider, egy zsidó.

— Kicsoda?

— A rasekól fia, nebich.

— Hol?

— Pesten, nebich.

Az emberek siettek az elnökhöz, hogy kondoleáljanak neki. Elhülesztette szinte a sok részvétlátogató.

— A fiam? Mit akarnak a fiamtól? Az él és éljen is százhusz évig.

És mikor megtudta, hogy a sülklopper terjesztette a rémhirt, magához rendelte és ráfördedt:

— Maga nimand, mit hazudja, hogy a fiam meghalt?

— Nü, talán nem halt meg? — felelt megbotránkozást színlelve reb Ezre. — Én azt hiszem, ha valaki megszökik a hunfalvi jesivából és megy Pestre a szemináriumba, hogy ott csináljanak belőle egy prédigert, az csak meghalt. Az úgy halt meg, hogy jobban már nem is lehet.

A rasekól dult-fult mérgében, hogy ez az ember a legtitkosabb titkát közsájra adta. Nyomban meg is boszulta magát és azon a címen, hogy rosszul dörömbölt, egy forintot vont le a heti fizetéséből.

Reb Ezre most is mósolygott, de fanyarul. A jó kedélyét azonban ez se rontotta meg.

Másnap reggel a kijáró három kopogás helyett megint kettővel riasztotta az embereket a reggeli imádsághoz.

— Szent isten — ijedeztek az asszonyok — már megint meghalt valaki. Kettőt kopogott a sülklopper.

— Ki halt meg? — kérdezte az elnök is, reá nyitva az ablakot.

Reb Ezre tettett szomorúsággal felelt:

— Az én pengőm halt meg, Herr Präses, a pengőm, amit a fizetésemből lefogott.

HIREK.

— A XII. községkerület, amely Győr, Komárom és Esztergom vármegyék kongresszusi hitközségeit foglalja magában, mint előző számunkban jeleztük, közgyűlését a héten tartotta meg Győrött. Megelőzőleg a győr-ujvárosi templomban istentisztelet volt, melyen Róth Fülöp főkántor áhitatot keltő énekei után, Schwarz Mór dr. főrabbi poétikus szépségű és mélyen járó beszédben üdvözölte a közgyűlésen egybegyűlteket s rámutatott a hivatásra, amely isteni rendelésből reájuk vár. Ezt teljesíteni kell. Az egész zsidóságnak össze kell tartania, hogy földadatait teljesítse. Végül áldást mondott a királyra. Az istentisztelet a Szózat eléneklésével ért véget.

A közgyűlést, melyet a község tanácstermében tartottak meg, Pfeiffer Fülöp dr. elnök nyitotta meg. Szívélyesen üdvözölte a megjelenteket, örömeinek adott kifejezést a nagyszámú való megjelenésért. A jegyzőkönyv vezetésére Pintér Lajos titkár, hitelesítésére Weisz Miksa drt és Perl Józsefet kérte fel. Pintér Lajos titkár ismertette a legutóbbi közgyűlés óta lefolyt három esztendő történetét. Részvétellel emlékezett meg Weisz Izsák dr. esztergomi és Handler Izsák tatai főrabbi elhunytáról. Az országos iroda közbenjárását siker koronázta s a miniszterium zsidó felekezeti ügyosztályánál történt személyváltozás után a hitközségek fejlődését biztosító alapszabálmódosítások jóváhagyást nyertek. A hitoktatás egységesen és eredményesen folyt. Schwarz Mór dr. főrabbi, mint tanfelügyelő meglátogatta az iskolákat és az eredményről külön jelentésben számol be. Az ingyenes népoktatás sok terhet jelent, de a zsidóságnak minden áldozatot meg kell hoznia iskoláiért. Az állami gyermekmenhelynél lépéseket kellett tenni a lelenbe adott izr. gyermekek érdekében. Ezért alakult meg az orsz. patronázs. Az egyesületnek mindenfelé vannak helyi bizottságai. Legközelebb Győrött is megalakul a tápintézzettel kapcsolatban, melynek létesítéséhez Schreiber Ignác 100,000 koronás adománnyal járult hozzá. Beszámolt még a jelentés a hitközségeknek február 20-án Budapesten tartott értekezletéről, melynek célja a zsidóság belső békéjének és egységének megteremtése volt.

Schnitzer Ármán dr. komáromi főrabbi a gyülekezet érzelmeit tolmácsolva, indítványozza, hogy Pfeiffer Fülöp dr. elnöknek érdemeiért hálás köszönetet és jegyzőkönyvi elismerést szavazzanak. Schreiber Ignác intenciót hálával

כשר Mindennemű kakao, csokoládé és cukorkák ritus szerint készítetnek a főtisztelendő győrszigeti orthodox rabbi felügyelete mellett

SCHMIDL L. gyárában
GYŐRÖTT.

ismeri el, alkalmasnak tartaná táviratban őt üdvözölni. Az indítványt elfogadták.

Weisz Miksa dr. (Komárom) azt kívánja lerögzíteni, hogy az állami gyermekmenhelyre vonatkozó intézkedések kezdeményezése Schnitzer Ármin dr. és Fried Kálmán érdeme, amit jegyzőkönyvben kér megörökíteni. Indítványára Pintér Lajosnak is a szép jegyzőkönyv elkészítéséért köszönetet szavaznak.

Schwarz Mór dr. főrabbi tette meg ezután tanfelügyelői jelentését. Kegyeletes szavakban emlékezett meg Weisz Izsák dr. és Handler Márk főrabbi elhunytáról. Mintaszerű tanításról számol be, mely az egész kerületben otthonos. A győri hitoktatók közül elismeréssel emlékszik meg Baumgarten Samu, Braunné, Breuer, Pfeiffer Mór, Vajda Géza és Weinberger hitoktatók dicséretes működéséről. Szomorodottan jelenti, hogy az ingyenes népoktatás behozatala óta husz zsidó iskola szüntette be működését, melyeknek tanítói földönfutókká lettek. Kívánatosnak tartaná, ha kivihető lenne, hogy az államháztartásban külön tételt vennének föl az iskolák segélyezésére. Schnitzer Ármin dr. azt indítványozza, hogy az *egyöntetű tanterv* megállapítására küldjenek ki bizottságot. Elismeréssel adózik a jelentés tartalmasságáért és szépségeért.

Perl József hozzájárul az indítványhoz, kívánatosnak tartja az egységes tanterv megállapítását és az intenzív tanítást, amelyre a vallásosság fentartása végett van szükség. Pfeiffer Fülöp dr. lényegesnek tartja, hogy a vallásosságnak a *szülői házban* készítsék elő a talajt. Emellett természetszerűen szükséges az egységes és intenzív tanítás. Spiegel Ármin esztergomi főrabbi a hibát abban találja, hogy a családoknál nem találunk hitoktatók támogatást. Indítványára a közgyűlés Schwarz Mór dr. főrabbinak értékes jelentéseért köszönetet szavazott. Krausz Miksa, mint a győri iskolaszék elnöke, jelentette, hogy a győri iskolákban a tanítás kitünő. Azt indítványozza, miután mint kerület úgy sem intézhetnek, a *komáromi és esztergomi főrabbiak dolgozzanak ki konkrét javaslatot, melyet — elfogadás után — fölterjesztenek az országos központhoz kivétel végett.* Schwarz Mór dr. főrabbi felszólalásában megerősítette, hogy különböző községek iskoláiban a lehetőségek mérlegelésével a legjobb eredményt tapasztalta a tanítás terén. Meller Ignác és Perl József felszólalása után elhatározták, hogy az új tantervet bizottság fogja megállapítani.

A pénztári jelentés tudomásul vétele után megejtették a választást. Perl József indítványára, három évi megbizottsággal, a tisztikar és bizottságok tagjait egyhangu határozattal a következőkben választják meg: Elnök Pfeiffer Fülöp dr., alelnök Schnitzer Ármin dr., ker. tanfelügyelő Schwarz Mór dr. győri főrabbi, ker. titkár Pintér Lajos győri hitközségi titkár, előljárósági tagok: Schwarz Mór dr., Perl József, Krausz Miksa, Weisz Miksa dr., Spiegel Ármin, Áldori Mór dr., Schwarz Jakab és Márkus Zsigmond. Községkerületi bíróság elnöke Pfeiffer Fülöp dr., helyettes elnök Áldori Mór dr., bírósági tagok: Schwarz Mór dr., Perl József, Schnitzer Ármin dr., Krausz Miksa, Schmidl H. János, Grünfeld Adolf, Weisz Miksa dr., Kohn Ede, Schwarz Jakab, Werner Dávid dr., Schrank Salamon és Márkus Zsigmond. A jelenvolt megválasztottak letették az ünnepélyes fogadalmat.

Pfeiffer Fülöp dr. meghatottan mondott köszönetet az ismételten megnyilatkozott bizalomért. Igéretet tett, hogy a jövőben is a multhoz hasonlóan fog dolgozni. Reményének adott kifejezést, hogy a magyar zsidóság között a viszály el fog mulni és egyesülten fognak törekedni a közös célért. A közösen végzett munka emeli a

vallásosságot. A meggyőzésre, fölvilágosításra van szükség. A zsidóságra azonban veszedelmesek, akik kicsinyes érdekekből hintenek konkolyt a vallás árnyalatai közé. Ezekről az elemektől kell szabadulni. Az intelligens magyar zsidóság követeli az egyesülést, erre a küzdelemre kéri a megjelentek segítségét. (Éljenzés, taps.)

Végül a közgyűlés elhatározta, hogy az országos irodát és Szabolcsi Miksát, az Egyenlőség szerkesztőjét táviratban üdvözli. A megtisztelő és a lankadatlan munkára serkentő figyelmességet a községkerület szerkesztőnkkel a következő jegyzőkönyvi kivonatban közölte:

A XII. izr. Községkerület elnökségétől.

Kivonat a XII. izr. Községkerület gyűlésének 1912. évi június hó 9-én Győrött felvett jegyzőkönyvéből.

Hatodik pont. Esetleges indítványok.

Az elnökség a következő indítványt terjeszti elő:

A zsidó felekezeti közügyek terén, szabályrendeleteink jóváhagyása körül, a zsidó felekezet egysége és a béke megállapítása mellett, Szabolcsi Miksa, az Egyenlőség felekezeti lap főszerkesztője, ki tavaly ünnepelte ily minőségben negyedszázados jubileumát, bátran és lelkesedéssel szállott sikra és mindenkor kifejtett tevékeny és eredményes működésével őszinte tiszteletünket és nagyrabecsülésünket érdemelte ki.

Kötelességet vélünk teljesíteni és egyben a gyűlés egyöntetű véleményének óhajunk kifejezést adni, amidőn indítványozzuk, hogy Szabolcsi Miksát a mai ülésünkből kifolyólag a legszivélyesebben üdvözöljük és bizalommal kérjük fel, hogy a jövőben is az őt ért gáncs és igaztalan támadások ne lohasszák lelkesedését, folytassa közhasznú, érdemes és sokoldalú tevékenységét az izraelita felekezet érdekében; mi pedig mindenkor büszkeséggel és tradicionális hűséggel fogjuk követni felekezetünk érdekében megnyilvánuló munkásságát, hogy azt — pártfogolva és előmozdítva — a legfényesebb siker koronázza.

Pfeiffer Fülöp dr. községkerületi elnök határozatilag kimondja, hogy az előadott indítvány *egyhangulag* elfogadtatik és erről Szabolcsi Miksa, az Egyenlőség főszerkesztője jegyzőkönyvi kivonat kapcsán értesítendő.

Kmf.

A másolat hitelül:

Pintér Lajos,
községkerületi titkár

Pfeiffer Fülöp dr.,
községkerületi elnök.

A közgyűlést a Fehér Hajóban tartott bankett követte. A banketten Perl József a vendégeket, Schwarz Mór dr. főrabbi Pfeiffer Fülöp dr. községkerületi elnököt köszöntötte föl. Beszéltek még Schnitzer Ármin dr., Pfeiffer Fülöp dr., Spiegel Ármin, Meller Ignác, Pfeiffer Mór, Baumgarten Samu és Weisz Miksa dr.

— **A pesti izr. hitközség oktatásügyi osztálya**
Stiller Mór dr. elnöklete alatt f. hó 13-ikán délután gyűlést tartott, melynek több érdekes és jelentőségénél fogva figyelemreméltó tárgya volt. Munkácsi Bernát dr. tanfelügyelő jelentette, hogy az ügyosztálynak azt az előterjesztését, melyet előző számunkban megbeszélés tárgyává tettünk s amely a héber tanfolyamok fejlesztéséről és szaporításáról szól, az előljáróság magáévá tette, amiről a bizottság tagjai örömmel értesültek s érette az elnököt és a tanfelügyelőt megéljeneztek. Utána Adler Illés dr. rabbi meleg szavakkal mondott köszönetet az elnöknek és a bizottságnak a nagy horderejű elhatározásért, melyet lelkesedéssel váltanak valóra. Hevesi Simon dr. rabbi szintén ezért ünnepelte az elnököt, de szóvá tette azt is, hogy amikor a héberoktatás mélyítéséről és kiterjesztéséről ily széleskörű intézkedések történnek, ugyanakkor helyénvaló volna, ha a

kötelező, a rendes hitoktatás javításáról is gondoskodás történnék, aminek elkövetkezését az ügyosztály elnökének és a hitközség előljáróságának lelkes buzgalmától reméli. A napirendnek egy másik tárgya is mélyen belevág a hitoktatás ügyébe s annak eredményesebbé tételét mozditja majd elő. *Munkácsi* Bernát dr. tanfelügyelő ugyanis előadta, hogy a hitközség előljárósága azt a javaslatát is elfogadta, amely a jelenlegi tanfelügyelő mellé, felhalmozódott sok teendőjére való tekintettel, amiket nagy munkabírása és odaadó fáradozása mellett is alig győz elvégezni, a szakfelügyelői teendőkre *két segéd tanfelügyelő* alkalmazására irányul. Ezeket az állásokat több évi jeles szolgálatuk révén kivált hittanárokkal, *Weisz* Miksa dr. és *Fényes* Mór dr. képesített rabbikkal töltötte be. Ugyancsak ez az ügyosztályi gyűlés a megürült három hittanári állás betöltőjét is megválasztotta. A 8 pályázó közül az állásokat *Feldmann* Áron dr. pancsovai rabbi, *Silberfeld* Jakab dr. aranyosmaróti rabbi és *Winkler* Mayer dr. a bécsi rabbiképzőnek magyar származású s a budapesti rabbiszemináriumban is járt, végzett növendéke nyerték el. Ez utóbbi avval a föltétellel, hogy rabbiképesítőjét, ami csak hónapok kérdése, szerezzze meg és mutassa be. Végül a hitközség polgári leányiskolájához választottak egy rendes és egy helyettesítő tanítónőt. A rendes tanítónői állást az árvaháznál már régebben működő Erdélyi Emma k. a., a helyettesítő állást pedig Kálmán Józsa k. a. nyerte el.

— **Vakmerő vádak.** A frankfurti Izraelit egyik legutóbbi száma megemlékszik a Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület jubiláris alkotásáról, a kertészképző telepről. Összesen 8 sort szán neki. Azt állítja, hogy létesülését *Herzog* báró nagy alapítványa tette lehetővé, hogy továbbá növendékeit a szombat megszegésére kényszerítik és ráadásul az étkezési vallásos szabályok betartására sem vetnek ügyet. A tudósító ez alkotásról semmi mást nem tud. Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy *Herzog* báró lehetővé tette ugyan eddig legnagyobb 60,000 koronás alapítványával a kertészképző telep megteremtését, de azért ő maga sem tart igényt arra, hogy a még teljesen ki sem épített és már is félmillió koronába került kulturális és szociális intézmény, *mint alapítvány*, az ő nevéhez fűződjék. Ha a kertészképző *internátusáról* állítjuk ezt, akkor a nagy áldozatkészséget méltán megillető igazságot kiderítettük. Egyébként sem érdemes vitatkozni afölött, hogy egy alkotást, amelynek javára egyes alapítók több mint 300,000 koronát adományoztak és az ICA is 100,000 K igen kedvező kölcsönt adott, mint alapítást, kinek a nevével kapcsolatban emlegessük. De annál súlyosabb beszámítás alá esik az a két igaztalan vád, amelylyel a tudósító a nagy német nyelvű közönség elé hurcolja az intézmény hírét, nevét. Fájdalom, nem először tette s ezért le kell egyszer már vele számolni. Hát nem igaz, vakmerő és lelkiismeretlen ferdítés, hogy a kertészképző a szombat megszegésére kényszerítene pártfogaltjait. Erre semmi ok sincs. A vasárnapi munkaszünet a mezőgazdasági termelésre nálunk nem terjed ki — ennél fogva az az alap-ok is hiányzik, amely a szombat megszegésére készíthetne. Igaz, evvel szemben lehet azt állítani, hogy bizonyos, a mezőgazdasági üzemmel kapcsolatos munkák — például állatok takarmányozása, fejése, a kertészeti telep öntözése stb. — sem szombaton, sem vasárnap nem szünetelhetnek, akik azonban ezt állítják, azoknak megnyugtatóra megállapíthatjuk azt, hogy a telepnek egész csomó, a telepen lakó nemzsidó bér munkása van, akik minden szükséges napi munkát a vallásos pihenő napokon s szombaton is elláthatnak és el is látanak, úgy, hogy ennél fogva a zsidóhitű növendékek foglalkoztatása sem nem kényszerűség, sem nem szükséges. Sőt, mivel vezető állásban is vannak keresztények, még a

rendelkezés és ellenőrzés jogát is gyakorolhatják oly felelős személyek, akik nem zsidóhitűek. Ellenkezőleg a tény az, hogy a zsidóhitű növendékek a telepen nemcsak ünnepnapokon, hanem hétköznapokon is egybegyűlnek istentiszteletekre, melyeket a gondnoktanító, *Jellinek* József vezet s az előimádkozást a növendékek fölvaltva végzik. Mindezek után nagyon természetes, hogy a másik vád is, amely a vallásos étkezési szabályok elhanyagolásáról regél, szemenszedett valótlanosság. Az internátus konyháját, mint családanya, a gondnoktanító felesége vezeti, aki már férjére való tekintettel is — aki, mint családfeje, szintén együtt étkezik a növendékekkel — az étkezési szabályok betartásáról gondoskodik. Maga az intézmény erre annyira ügyet vetett, hogy két konyhával van felszerelve. Az egyikben a tejes, a másikban a zsiros ételek készülnek s a hozzájuk való edények is azokban vannak elhelyezve. A háztartásnak vallási szempontból is hibátlan vezetését különben egy hölgy-bizottság is ellenőrzi, amely dr. *Neumann* Árminné udv. tanácsosné elnökléte alatt pontosan, lelkiismeretesen és fáradságot nem kimélve teljesíti önként vállalt föladatát. Különben a kertészképző telep növendékei között csaknem annyi az orthodox szülők gyermeke, mint a nem orthodoxoké. Ha tehát akár a szombat megszegése, akár az étkezés dolgában hiba forogna fönn, azok volnának a legelső, akik emiatt panaszt emelnének. Mivel pedig ezek nem panaszkodnak, egészen bizonyos, hogy amit a német orthodox lap állít, nem más, mint vád és koholmány, amellyel a hivatalos orthodoxia — egyebek hijján — egyedül „támogatja“ a gyermekei által is igénybevett intézményt.

— **A magyar izr. kézmű- és földművelési egyesület** választmányára *Kohner* Adolf dr. udv. tanácsos elnöklésével ülést tartott. A napirend előtt kegyelettel emlékeztek meg *Guttman* Dávid lovag elhunytáról, akiben az egyesület alapító tagját vesztette el. *Kemény* Dávid igazgató jelentést tett az egyesület hetvenéves fenállásának megünnepléséről, mely az egyesület jubileumi alkotásának, a kertészképző telepnek felavatása keretében történt és bemutatta az egyesülethez beérkezett üdvözlő leveleket és táviratokat. Indítványára a választmány ezekre köszönő válaszok küldését határozta el. A jubileum alkalmával a következő adományok folytak be: 1. a kertészképző telep céljára: bold. kántorjánosi *Mándi* Ignác nevére örökösétől 3000 korona alapítvány, *Lamm* Mór és nejétől 1000 korona, *Lindenbaum* Móról 3000 koronás alapítvány első részlete 600 korona, *Rosenberg* Adolftól 1000 koronás alapítvány első részlete 100 korona, *Oettl* Antal vasöntőde r. t. 100 korona. 2 az egyesület általános céljaira: *Lamm* Mór és nejétől, *Fried* Adolf dr.-nétől, *Popper* Hugónétól és *Schwarcz* Jakabnétól egyenként 500 korona, *Mandel* Lipót dr.-nétől és báró *Hatvany* Bélától egyenként 100 korona. A nemesszivü adakozóknak köszönetet szavaztak. Azután áttértek a választmány megalakítására s az előljárókat és a bizottságokat választották meg. A megválasztottakat *Kohner* Adolf dr. meleg szavakkal üdvözölte és őket — utalva a megoldandó nagy feladatokra — az egyesület szociális munkájában való hathatós közreműködésre felkérte. Végül a kérvényeket és a folyó ügyeket tárgyalták és többek közt elhatározták, hogy a kertésztanulók előhaldásáról házi vizsga útján szereznek meggyőződést, melyet f. hó 20-án délelőtt a telepen fognak megtartani.

— **A 15 éves vőlegény.** A napokban több napilap irt arról a lakodalomról, mely a máramarosi Szaplonca községben ment végbe. A szaploncai csodarabbinak *Weisz* Ajzignek 17 éves leányát, *Seindelt* feleségül vette, *Horovitz* Abis mieleci rabbinak a 15 éves fia. A lapok azt irták meg, hogy mily nagy fényvel ment végbe az esküvő, s

hogy vendégeinek jóétvágya mily nagy mennyiségű élelmiszert fogyasztott el. Minket és a mi olvasóközönségünket ebből az esetből kifolyólag más is érdekel. Nevezetesen egy erkölcsi momentum, amely az egész magyar zsidóságra vetett árnyék forrása. A 15 éves férj t. i. szerintünk az ország törvényei szerint jogérvényes házasságot nem köthet s így ha a vallási esküvő megvolt is, az ország törvényei a házasságot és a belőle származó gyermekeket törvényeseknek el nem ismerik. Lehet, hogy a jelen speciális esetben tévedünk, hogy talán dispenczióval törvényesítették a 15 éves férj házasságát; de annyi bizonyos, hogy a máramarosi és némely más felvidéki megyék fiatalok házasságának házassága ily dispenczió nélkül, tehát az ország törvényei által el nem ismert formában jön létre. Ez azért nevezetes és minden figyelemre méltó momentum, mert ez a forrása annak, hogy a zsidóhitű lakosság az országban viszonylag sok törvénytelen gyermekkel szerepel, tehát erkölcsileg hátrányosabb megítélés alá esik, mint aminő megilletne. A törvénytelen zsidó gyermekeket ott anyakönyvelik el, ahol a 12—15—18 éves fiatalok zsidóhitűek között lehetséges a vallási házasság. Tehát Máramarosban és több más felvidéki megyében. Amikor azonban az ország zsidóhitű törvénytelen gyermekeiről beszélnek, akkor nincsenek figyelemmel Máramarosra és a hozzá hasonló megyékre, hanem a defektust az egész magyar zsidóságra repartírozzák s az egész magyar zsidóság erkölcsére vonnak belőle kétszeresen téves következtetéseket. Az egyik tévedés az, hogy az ország műveltebb vidékein lakó zsidóság is oly életet folytatna, amelyből aránylag nagyobb számú törvénytelen gyermek származnék; a másik meg az, hogy a felvidéki megyék zsidósága közt előforduló nagyszámú törvénytelen gyermek — az erkölcstelen élet bizonyossága volna. A tévedés mindazonáltal megvan és ennek kiküszöbölésére nincs más mód, mint az, hogy meg kell szüntetni az oly fiatalok összeházasítását, akiket az ország törvényei szerint törvényesen is összeadni nem lehet. Fájdalom azonban ez a kívánság, melynek jogosult voltát biológiai szempontból csak úgy, mint a felekezeti becsülete érdekében a gondolkodó konzervatívabb elemnek is el kell ismernie, mindaddig pium desiderium marad, amíg maguk a csodarabbik, tehát felekezeti életünknek azok a szerepvivői, akik az elmaradottabb gondolkodásuk fölfogására a legmélyebb hatást tudják gyakorolni, a rossz példával maguk járnak elől.

— **Ferenc József-rend.** A király *Ferbstein* Márk dr. sárosvármegyei tisztii főorvosnak a közügyek, főleg a közegészségügy terén szerzett érdemei elismerésül a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta. Az elismerés e jele egy emberöltőt meghaladó munkásságban szerzett érdemnek a jutalma, ami tisztelőinek bizonyára nagyobb örömet szerez, mint neki magának, aki nem kereste. Négy évtizedje áll a közegészségügy szolgálatában. Az eperjesi hitközségnek több mint tizenöt éve elnöke. Nemeslelkű, tudós, hivatását szeretettel teljesítő, embertársai anyagi bajain is mindig segíteni kész férfiú, ki hitközsége intézményeit nagyra növesztetni segítette.

— **Főlszabadult félmillió hagyaték.** bold. Spitzer Ignác, a kiváló emberbarát, aki milliókat hagyott jótékony és közhasznú aradi célokra, egy Aradon létesítendő megyei közkórház javára 600,000 koronát rendelt, melyet azonban évi 33,000 K járadékkal terhelt meg rokonai számára. E rokonok közül az alapítványozó nővére özv. Förster Károlyné, Spitzer Betti, akinek javára évi 18,000 K volt lekötve, elhunyt, s az alapítvány terhei most ennyivel kevesbedtek.

— **Az első nagyváradi főrabbi unokái.** *Lajos* Lajos nagyváradi főlevéltáros értékes munkában írta meg a nagyváradi zsidóság történetét. Ebből állapítható meg,

hogyan a nagyváradi első főrabbinak: *Michl* Sámuelnek dédunokái között szerepel Lánczy Leó és Bornemissza Lipótné bárónő. A leszármazás rendje ez: *Michl* Sámuel főrabbi egyik leánya Schwarz Sámuelné volt, akinek *Ida* nevű leányát *Lusztig Mór* vette feleségül. Ebből a házasságból származott *Janka*, Lánczy Leó, főrendiházi tagnak a magyar pénzvilág egyik vezérének felesége. Sámuel főrabbi másik leánya *Brüll Lipóthoz* ment feleségül, aki 1901-ben halt meg igen magas korban. Ennek a fia *Brüll Ignác dr.* a budapesti ügyvédi kamara elnöke és angol konzul, akinek *Erzsébet* nevű leányát *Bornemissza Lipót báró cs.* és kir. kamarás angol alkonzul vette feleségül. A régi jámborok és tudósok ivadékaik így kerülnek a társadalom vezető elemei közé. A mi szempontunkból a fejlődésnek ez a folyamata azért is érdekes, mert orthodox részről a haladó zsidóság rovására írják a kitéréseket, pedig az első nagyváradi főrabbi ivadékaikat a nagyváradi orthodoxok a haladó zsidóság leszármazottjainak nem minősíthetik.

— **Három alapítvány.** A múlt évben Bécsben elhunyt *Zirner Márkus* volt ékszerész özvegyének gyermekei, édesanyjuk emlékére, annak intencióit követve, a pécsi, bonyhádi és hietzingi izr. nőgyesületeknél egyenként ezer koronás alapítványt létesítettek. Ezeknek kamatai bold. *Zirner Fanni* halálának évfordulóján egy-egy szegény özvegynek adandók ki.

— **A temesvár-gyárvárosi hitközség** a folyó hároméves ciklusra vasárnap választotta meg tisztikarát. Elnök lett egyhangulag *Friedmann Manó*, I. alelnök *Rosenthal Mór (uj)*, II. alelnök *Tauber Henrik*. A képviselőtestületet hét új taggal frissítették föl. Ezek a következők: *Duschnitz Miksa*, *Haring Gusztáv*, *Kardos Gyula*, *Totis Rezső*, *Volgmann Bernát*, *Weil Adolf dr.* és *Weisz József*.

— **Jubiláris ajándék.** A szenici hitközség igen érdekes módját választotta annak, hogy papját, *Marmorstein Lipót* abból az alkalomból, hogy működésének negyedszázada betelt, megjutalmazza. Május hó 19-iki közgyűlésén *tiszteletdíjul tízezer koronát* szavazott meg a részére aképen, hogy 1913. év január 3-ikától kezdődően tíz egymás után következő évben, mindig január 3-án, mint a beiktatás évfordulóján, egyezer koronát fizet ki neki. A község a jubiléus rabbit erről jegyzőkönyvi kivonatban értesítette.

— **Székfoglaló.** *Schweiger Lázár dr.* főrabbi június hó 19-ikén tartja meg a Magyar Néprajzi Társaságnak a Magyar Tudományos Akadémia felolvasótermében megtartandó nyilvános felolvasó-ülésén székfoglalóját. Címe: *Vallás és néprajz*.

— **A Magyar Zsidó Muzéumnak** *Vadász Ede* *Wahrmann Mór*nak üvegre festett szép arcképét ajándékozta. Az Orsz. Rabbiképző Intézet — a kultuszminiszter külön engedélyével — a könyvtárában levő duplumukból 178 drbot engedett át a múzeumnak, ami által a múzeum segédforrásai gyarapodtak.

— **Kántorválasztás.** A nyitrai hitközség *Grauer Bernát*ot egyhangulag főkántorává választotta. A fiatal új főkántor a pesti hitközség *Rombach-utcai* templomának énekkarában 5 éven át volt alkalmazva és mint kíséző kántor is működött.

— **Kun József.** Szegeden elhunyt a múlt héten *Kun József*, az újabb magyar versirógárda egyik kiválósága. Ragyogó művészi álmokkal volt tele a lelke, de nagy képességeit a mindennapi kenyérért való munkában, amit robotnak tekintett, kellett elvesztegetnie. Felső ipariskolai tanár volt s mint ilyet a központból Szegedre helyezték ki, ahol, mint a szegedi képzőművészeti egyesület titkára is sokat dolgozott. Mindössze 39 éves volt. Miskolcon szü-

letett. Fiatalon vált ismertté a neve. — Néhány költeménye révén az Egyenlőség is munkatársai közé sorolhatta. Még műegyetemi hallgató korában ő írta meg a Pallas-Lexikon számára a modern német irodalom történetét, melynek poétáit, különösen Liliencront, Rilket és Dehmelt, gyönyörűen ültette át magyarra. 1908-ban jelent meg „Kék hegyek” c. verskötetete, melyért az egész magyar sajtó ünnepelte s amelyet a szegedi Dugonics-társaság 1000 koronával jutalmazott. Előtte is, de utána is az Uj Idők, de legkiváltképpen A Hét adta ki szelid poémait, melynek szerkesztője, Kiss József rajongásig szerette „kis öccsét.” 1907-ben a szegedi Dugonics-társaság, mint poétát, műfordítót és esztétikust választotta tagjai sorába. Halála hirtelen állott be. Agyszélhűdés ölte mng. A mult szerdán délelőtt temették, Szeged egész kulturvilágának képviselői jelenlétében. A Dugonics-társaság tagjai Lázár György polgármester elnök, Tömörkény István főtitkár és Balassa Ármin dr. osztályelnök vezetésével jelentek meg ravatalánál. Löw Imánuel dr. főrabbi megkapóan bucsuztatta a költőt, esztétikust és a szép kulturájának ragyogó lelkü harcosát. Tordai Imre a felsőipáriskola tanárai és ifjusága nevében mondott neki szívhez szóló istenhozzádot, a temetőben pedig Móra Ferenc a Dugonics-társaság és a szegedi írók nagy fájdalomának adott szivetrázó kifejezést.

— **A kecskeméti zsidó templom.** A kecskeméti zsidó templomot a mult évi földrengés tudvalevően erősen megrongálta. Javítási munkálatait, egyelőre csak a belsőt, a héten megkezdték s az őszi főünnepekre be akarják fejezni. A külső javítási munkák csak később kerülnek sorra.

— **Perls Ármin szónoklatai.** A pécsi hitközség tudós főabbija, Perls Ármin dr., kinek szónoklatait ország-szerte mint mesterműveket ismerik, templomban és templomon kívül tartott beszédeiből a negyedik kötetet rendezti most sajtó alá. A kötet tartalma 3 részre oszlik. Az első rész az ünnepi beszédeket, a második az alkalmiakat, a harmadik az emlék- és gyászbeszédeket foglalja magában. Az értékes munkára 5 koronájával lehet a szerzőnél előfizetni.

— **Beérkezett pénz.** Székely Simon 10 koronát küldött hozzánk, tetszésszerinti jótékony célra. Átadtuk Bánóczy József dr. egyetemi tanár, igazgatónak az izr. tanítóképző szegény növendékeinek támogatására. A falasák javára Széll Mihálytól (Kisvárdai) 20 és Lefkovits Alberttól (Ózd) 5 koronát kaptunk. Kohn Lipót (Kisbér) 5 koronát küldött a fezi zsidók számára.

— **Erdős Richard,** a frankfurti városi színház tagja, aki Budapesten vendégszerepelt, a héten elhunyt. Nagy tehetségű és kiváló reményekre jogosító énekművész volt, akinek nevét nemcsak a budapesti operában való működése idejéből, hanem a dohány-utcai templomban az őszi főünnepek során való szerepléséből is ismerik. A dohány-utcai templomban Ney Dávid helyét töltötte be. Mintegy 6 évig volt a m. kir. opera tagja, ahova mint ösztöndíjas növendék került s a Ney Dávid elhunytával megürült szerepkörből vett át egyet-mást. Mivel hivatottsága feltűnt, csakhamar elhódították Frankfurtba, de mint vendég később is visszajárt s résztint a m. kir. operában, résztint a Népoperában szerepelt. 1881-ben született Brünben, de már gyermekkorában Budapestre jött s előbb itt, majd Münchenben tanult. Legutóbbi vendégszereplése alkamából itt lepte meg szivbaja, mely életét is kioltotta. Miután halálos ágyán menyasszonyával megesküdött, örökre lehunyta a szemét. Az új zsidó temetőben tették örök nyugalomra, ahol korán letört művészi életét Hevesi Simon dr. méltatta s igen szépen alkalmazta rá az uneszane tókefnek azt az általa megrázóan énekelt részét, mely azt mondja: az ember porból lett és porrá válik.

— **Halálozás.** Rechnitzer Mór régi, tekintélyes kör-mendi kereskedő a napokban 89 éves korában jobblétre szenderült. Ifjabb éveiben a város és a zsidó hitközség ügyeinek intézésében igen élénk részt vett. A chevra kadi-sának elnöke volt. Temetése igen nagy részvéttel ment végbe. Nemes foglalatú életét Ehrlich Miksa főrabbi igen szép beszédben méltatta.

* **Érettségizett könyvelő** keres oly megfelelő alkalmazást, hol a szombat- és ünnepnapokat megtarthatná. Levélbeli szives megkeresések: D. Á. könyvelő, Kassa, Szepsi-ut 1. szám alá kéretnek.

„BÓNI”

Gyártelep és mező-gazdasági részv. társ.

□□□ Nyírbátor. □□□

Ajánlja legjobb minőségű gyártmányait: Mosószappan, Bóni szappan, Szegedi házi szappan, Debreczeni szappan, Kis üstön főzött 5 éves legjobb minőségű borpárlat, Kétszer finomított repceolaj égetésre és kenésre, Napraforgó olaj, Napraforgó tábla-olaj, Finomított szesz, „Bóni-sósorszesz”, :: „Mész-homoktégla”, Rum-szesz, Denaturált szesz, Anizsos szesz, Finom buza- és rozsliszt.

≡ Budapest legelőkelőbb helyén! ≡

OPERA PENSIO

BUDAPEST, ANDRÁSSY-UT 21, II. em. LIFT.
Telefon 82-14.

Gyönyörű, feltétlenül tiszta szobák, ellátás nélkül is.
Diner-Abonnement. Elsőrangú konyha, mérsékelt árak.
— — — Angol, francia, német társalgás. — — —

Szünidei internátus.

KOHN TERÉZ izr. leánynevelőintézet és internátusában,
≡ **LŐCSE** (Szepes megye) ≡

klimatikus nyaralóhely

jó családból való növendékek a nagy szünidőre felvétetnek. — Gyakori kirándulások a Magas-Tátra legszebb helyeire. Német és francia társalgás. Zene. Gondos felügyelet. Egészséges, kitűnő polgári ellátás. — A jövő tanévre szóló előjegyzések megkezdődtek. — Résztvételi díj K 300.— Bővebbet az igazgatóság.

Alapított 1904-ben.

Reggelizés előtt fél pohár Schmidthauer-féle

Igmándi

késérőviz az elrontott gyomrot 2-8 óra alatt teljesen rendbe hozza. Használata valódi áldás gyomorbetegségeknél székrekedésben szenvedőknek. Kis üveg 40 fill. Nagy üveg 60 fillér.

Internátus DEBRECEN

Diákotthon

izr. fiunevelő-intézet-

A debreceni izraelita hitközség felügyelete alatt álló

ről (felvétetnek: gimnáziumi, reál, felsőkeres. és polgári iskolai tanuló) **Prospektust** küld Burger D. József, hitközs. jegyző Debrecen.

* VII. oszt., héberben is jártas, jeles gimnázista a közeledő vakációra rituális ellátás, esetleg annak pénzzel való megváltása és megfelelő fizetés mellett vidékre vagy fürdőhelyre intelligens zsidó családhoz correpetitornak ajánlkozik. Szíves megkeresések *Deutsch Mór*, ig.-tanító, Szenice címére kéretnek.

* Megjelent az **אוצר ישראל** héber nyelvű, zsidó encyclopaedia hetedik kötete. Szerkesztő és kiadó: J. D. Eisenstein, New-York, (Amerika) 165. East. Broadway. Eddigi magyarországi munkatársai közül megemlítendő: Bacher Vilmos dr., Blau Lajos dr., Goldberger Izidor dr., Guttmann Mihály dr. és Patai József dr. — Minden egyes kötet ára 15 korona.

* **Bérbe szatócs-üzlet** kerestetik átvételre kisebb városban. Cim a kiadóban.

Dr. Pajor Sanatorium és vizgyógyintézet

Telefon
6004 és
101-90.

BUDAPEST, VAS-UTCA 17.
Benlakók és bejáróknak. Prospektus

* **Zsidó fiuk**, árvák vagy szegénysorsu szülők gyermekei, 13-16 éves korban, akik 2-4 polgári iskolát jó eredménnyel végeztek és ép testalkotással bírnak, a magyar izr. kézmű- és földművelési egyesület által ingyenes ellátás és ruházat mellett kereskedelmi és műkertészekké vagy mezőgazdák képeztetnek. Felvétel végett sajátkezűleg írt kérvénnyel és születési, iskolai, szegénységi, újraoltási bizonyítvánnyal, valamint szülői beleegyezéssel ellátva f. é. július hó végéig személyesen kell jelentkezni az egyesület titkári hivatalában VII., Damjanich-utca 48.

* **Könyvelésben, gyors- és gépirásban** jártas, hosszabb irodai gyakorlattal bíró urileány állást keres. Reflektánsok forduljanak az „Egyenlőség” szerkesztőségéhez.

כשר Vendéglő כשר

DONÁT ISRAEL Herkulesfürdő, Fencsán-féle házban.

* **Gimnázistákat** javító, esetleg osztályvizsgára előkészíteni szünetidőben elmenne vidékre VIII. o. fiam. *Kallós Izrael* hittanár, Hajdunánás.

Pályázatok.

Az érsekújvári izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

Az érsekújvári izr. hitközség ezennel pályázatot hirdet a betöltendő **rabbi-állásra**.

Pályázótól megkívántatik, hogy rabbiképesítése és magyar honos legyen. Tudjon tökéletesen magyarul és németül szónokolni.

Évi fizetése **2400 korona**, természetbeni lakás és a helybeli főgymnasium felső osztályaiban a hitoktatásért járó állami és városi hittandíj, amely megközelítőleg **1200 korona** és a szokásos mellékjövedelem.

Pályázatok 1912. év július 1-éig betérjesztendő az érsekújvári izr. hitközség előljáróságához.

Érsekújvár, 1912. év május hó 24-én.

Csajági Lipót,
hitk. jegyző

Dr. Guth Jenő,
hitk. elnök

A facsádi izr. hitközség előljáróságától

Pályázat.

A facsádi izr. hitközség, elhalálozás folytán, üresedésben levő **kántori állásra** pályázatot hirdet.

Javavadmazása: évi **1600 korona** készfizetés, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelmek. A megválasztottnak kötelessége lesz a helybeli állami elemi iskolánál a vallástant tanítani, melyért az államtól külön díjazásban is részesül. Tartozik továbbá a jegyzői teendőket ellátni. Pályázótól megkívántatik, hogy kellemes hanggal és előadási modorral rendelkezék, *mohél, sóché, ubódék vekoré* legyen. Rabbihelyettesi képesítéssel bírók előnyben részesülnek. A képesítést, eddigi működést, életkort és családi állapotot feltüntető bizonyítvány-másolatokkal felszerelt pályázati kérvények *folyó évi június hó 5-ikéig* a hitközségi elnökség címére küldendő.

Próbaelőadásra kizárólag a meghívottak fognak bocsátatni és akit próbaelőadásra meghívnak, annak utiköltségeit megtérítjük. Az állás 1912. évi augusztus hóban foglalandó el.

Facsád, 1912. május hó 29-én.

A facsádi izr. hitközség nevében:

Mailänder Rafael,
hitk. elnök

Az ócsai izr. fiókhitközség előljáróságától.

Pályázat.

Az ócsai (Pest-m.) izr. fiókhitközség **kántor-metszői állásra** pályázatot hirdet.

Pályázhatnak oly 40 éven aluli egyének, akik sóché ubódék vekoré és az elemi iskola osztályainak hitoktatására szóló képesítéssel bírnak.

Javadmazás: évi **800 korona**, egész sechita, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem. Az állás f. é. július 1-én elfoglalható. Próbaelőimádkozásra bárki bocsájtatik, de az utiköltségre csak a megválasztott tartthat igényt.

Ócsa, 1912. június 9.

Reich Sándor, előljáró.

A szászvárosi izr. hitközség elnökségétől.

Pályázat.

A szászvárosi izr. hitközség jó **שוחט ובודק** metsző-előimádkozót keres.

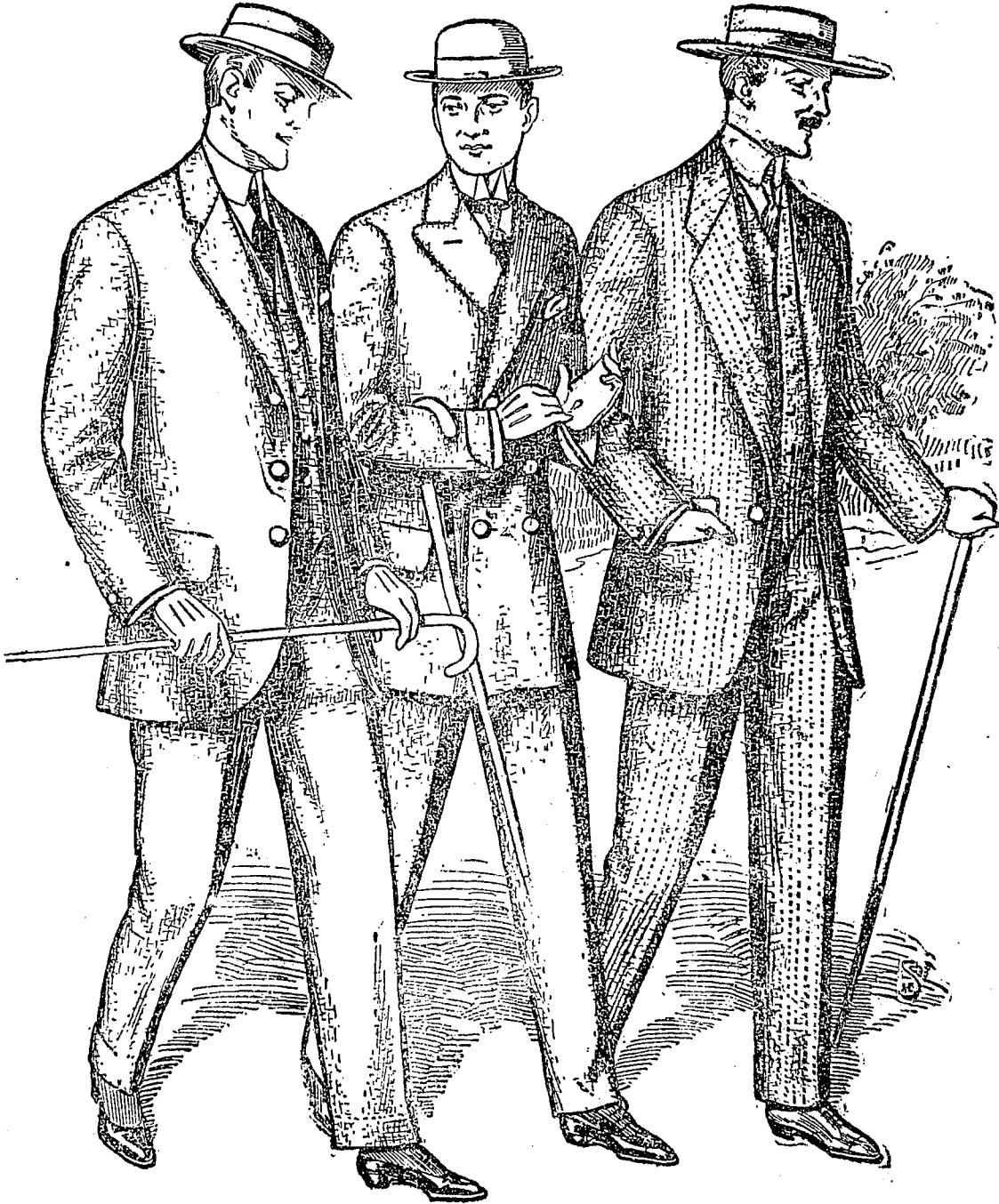
Javadalmazása évi **720 korona**, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövödelmek. **מודה** előnyben részesül és további mellékkeresetre számíthat. A megválasztottnak kötelessége lesz még a pénzbeszedés, a hitközség kebelé-

ben fenálló egyesületek részére is, valamint a templom-szolgai teendők ellátása. A magyar nyelv ismerete szóban és írásban megkivántatik. Pályázati kérvények 3 elismert rabbi **קב"ת** bizonyítványával kellően felszerelve, — életkor, családi állapot és eddigi működés feltüntetésével — folyó évi június 30-áig nyújtandók be. Utiköltséget csak a megválasztottnak térítünk meg.

Szászváros, 1912. május 27-én.

Schul Zsigmond, hitk. elnök

RUHÁINKAT

NEUMANN M.

cs. és kir. udv. és kamarai szállítónál

vesszük.

Férfi-, fiu- és leánykaruha-telepe

Budapest, IV., Múzeum-körut 1. és 3. szám.

Fiókok: Arad, Belgrád, Brassó, Debrecen, Fiume, Kassa, Kolozsvár, Linz, Miskolc, Nagyvárad, Pécs, Pozsony, Sofia, Szeged, Temesvár, Zágráb.

Kérjen árjegyzéket!

7542

JÓL JÁR
HA
PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
SAROK VAN CIPŐJÉN. DE
ROSSZUL JÁR
HA NEM
ÜGYEL A **VÉDJEGYRE**

AJÁNLIUK

Polgár Sándor
orvosi műszer- és kötszer-gyárost.

Telepe: Budapest, VII., Erzsébet-körut 50.
Összes betegápolási tárgyak, kötszerek, m. kir. szab. POLGÁR-féle sérvkötők, gummiárúk és valódi francia különleges-ségek stb. beszerzésére. :: :: :: :: ::

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve, csak a tárgy megnevezésével.

Ezen hirdetés mellékelése esetén 10% engedm.

Baromfi kereskedő כשר

Ne essék kétségbe, ha vendéget kap, ha éhes, ha eljegyzést vagy lakodalmat tart, akkor telefonáljon 57—21, Stein Bernát 20 év óta fennálló, legjobb hirnévnek örvendő baromfi-kereskedőhöz Budapest, IX., Ráday-utca 3., ott kaphat a nap bármely szakában idei libát nyersen vagy sültve, ugyanintén olvasztott libazsirt házhoz szállítva.

Fogak

szájpaddás nélkül, rágásra azonnal használhatók, 4 koronaért. Gyökéreltávolítás fölösleges. 10 évi jótállással 24 óra alatt készítenek, foghuzás teljesen érzéstelenítve. Részletfizetésre is. Rendelés egész nap. Mérsékelt árak.

Dr. HEGEDUS JAKAB fővárosi fog-specialista

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körút 44. szám, földszint.
Régi, hasznavehetetlen fogsort átalakítok, használhatóvá teszem.

KOHN ARNOLD

SIRKÓRAKTÁRA

Budapest, VII., Károly-körút 15. szám.

Síremlékek minden ár és kivitelben, át-helyezések exhumálásoknál.

JAVITÁSI MUNKÁK A TEMETŐBEN.

Telefon: 18—76.

SZOMBATON ÉS ÜNNEPNAPON ZÁRVA.

Elegáns כשר vendéglő

a nyáron át kerthelyiség.

Ujjonnan berendezve. — Izléeses jó ételek. — Kitűnő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejárattal díszes szalon.

NEIGER J. BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRÚT 4.

Templomi aranyhímzéseket készít művészi kivitelben olcsó árak mellett. Rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA

Első magyar aranyhímző-telepe

az „Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum-érem tulajdonosa.”

Ő cs. és kir. Fensége Augusztia főhercegnő udvari szállítója.
Ő cs. és kir. Fensége József főherceg kamarai szállítója.
Grand Prix nagy aranyérme és keresztje.

Kitüntette:

Országos Iparegyesület díszermével, továbbá London, Bécs, Budapest, Pécs, Miláno, Bukarest, stb. stb.

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények az orth. hitközség fővigyázata mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

sütődéjében és cukrászdájában □ □ □

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22.

kaphatók. Telefon 105—79. Mindennemű rendeléseket pontosan eszközlünk helyben és vidékre.

כשר Az egyedüli כחשך גמור szalámi- és füstölthúsáru-gyár, mely a pesti rabbínátus felügyelete alatt áll

LUSTIG ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VII., CSÁNYI-UTCA 10.

Ajánlja: az összes füstölthús- és virstli-neműeket. Naponta friss virstli. — Szombat és ünnepnapokon zárva. Bővebb referenciát dr. Adler Illés és Feldmann Mózes rabbi urak nyújtanak. TELEFON 89—54.

1878-1912 KELETI J. budapesti cég IV., KORONAHÉRCEG-U. 17.

orvos-sébeszeti műszerek és kötszerek gyára ezidén üli fennállásának 34. évfordulóját. A cég ez alkalommal maga nemében páratlan, dús, ábrás jubileumi árjegyzéket bocsát ki, amely ezen szakmában minden tudnivaló, legmodernebb újdonságot tartalmaz, szakszerűen rendezve és megmagyarázva és mely bárkinek — kívánatra — ingyen és bérmentve megküldetik.

A CÉG FŐCÍKKEI ÉS SPECIALITÁSAI: Hygiéniai gummiáruk. Cs. és kir. szab. szivőkötők Testegyenítő gépek. Műkezek és múlabak. Műfűzők, háskötők, mellfűzők melltartók, hátegyenesítő. Gummi-görccsérharisnyák. Gyógyvillánykészülékek. Betegápoló-kocsik és szobaürszékek. Betegápolási és a beteg kenyelmehez szükséges, kozmetikai, utazási-, massage és manicure mindenféle cikkek.

ÜZLETI ELVEI: Gyors és pontos kiszolgálás, szakszerű elintézés, jutányos gyári árak, legtokéletesebb hazai ipar!

Metszők szives figyelmébe!

A rituális vágatáshoz szükséges, miniszteri rendelettel előírt tudófuvo k kivitelben állandóan raktáron.

Erős bőrből: 20 cm. 27 cm. 35 cm. széles
11.50 20.— 30.— korona

Teljesen fémből: 32.— korona

Jó! Ujonan megnyitott Olcsó!

כשר VENDÉGLŐ KORYTNICA-FÜRDŐ

tulajdonos, a közkedveltségnek örvendő budapesti vendéglős,

EDELMANN MÓR.

Elsőrendű konyha, szigoruan kóser, elegáns étterem. Gondos kiszolgálás

Tiszta! Pension is kapható Szolid!

Neumayer Fülöp

Budapest, V., Deák Ferenc-tér 1. (Erzsébet-tér sarok).

Ajánlja dusan felszerelt raktárát mindennemű belföldi és valódi perzsa-szőnyegek, függönyök, ágy, asztalterítők, takarók és átvétőkben. Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és árajánlatok kívánatra ingyen és bérmentve.
Telefon 11—21. Telefon 11—21.

Külföldi szemle.

Angol zsidók a politikában.

A Daily Telegraph jelentése szerint, napok kérdése csupán, hogy Anglia igazságügyminiszterévé zsidót nevezzenek ki. A jelölt Sir Rufus Isaacs főállamügyész, ki a londoni zsidó hitközségnek is számottevő tagja s több zsidó humanitárius intéciónak áll az élén. Az angol politikai életben tudvalevőleg igen sok zsidó szerepel. A képviselőháznak 18 zsidóhitű tagja van. A londoni városi tanácsnak 12. Zsidó lord három van, de a kormánynak magának is három hitsorsosunk a tagja. Ezek Isaacs procurátor, Herbert Sámuel, a postaügyi államtitkár és az indiai államtitkár: E. S. Montague, a nemrég elhunyt nagy zsidó mecénás, lord Swaythling testvére. 11 zsidó baronet van Angliában, 2 volt londoni lordmayor. A brit hadseregben, melynek tudvalevőleg önkéntes tagjai vannak, 400 zsidó szolgál, a haditengerészetben 1000, köztük 12 magasrangú tiszt.

Az amerikai zsidóság tiltakozása.

Május 16-án Newyorkban, a Corpes Union összes termeiben nagy tiltakozó-meeting volt az új amerikai bevándorló törvény ellen. A meeting első szónoka a nagyhirű Strausz Oszkár, volt miniszter és konstantinápolyi nagykövet volt. A gyűlés sokáig tapsolta megjelenésekor. Strausz ezeket fejtette ki nagyhatású beszédében:

Testvére, Strausz Izidor közeli halála (a Titanicon veszett el) gyászba borította ugyan, de mégis kötelességének tartotta megjelenni a gyűlésen. Fel kell emelnie a szavát az immigrációt gátló intézkedések ellen. Kétségtelen, hogyha Strausz Izidor élne, ő is itt állna és védené az érdekét azoknak az ezreknek és millióknak, kik Amerikában akarják életük új alapjait megvetni. Lincoln Ábrahám már felismerte a bevándorlás jelentőségét, midőn így nyilatkozott: A bevándorlók áldása ez országnak. Az amerikai háborúk alatt a hadsereg fele bevándorlottakból állott. A bevándorlókat vétek megállítani a partokon és különösen tiltakozniok kell az amerikai zsidóknak az ilyen zaklatások ellen.

Stephan Wise dr. a következő szónok. Ő megállapítja, hogy az új rendelkezések által, melyek analfabétákat nem engednek be: a zsidók lesznek legkevésbé sújtva, hisz zsidó, ki olvasni ne tudna, nincs is. Mégis, itt általános emberi szabadságok megsértéséről van szó, ez ellen tehát tiltakozni kell a zsidóknak is.

Sulzer, a zsidóhitű parlamenti képviselő kifejti, hogy a zsidó, ki az orosz poklokból elmenekül, őszinte szeretettel ragaszkodik új hazájához. A zsidó bevándorló kulturát hoz magával és rajongást a szabad Amerika iránt.

A meeting végre egyhangulag tiltakozott az új bevándorlási törvények ellen.

Vissza Hispániába!

A spanyol kormány, mint erről már többször irtunk, vissza akarja kapni a maga négyszáz évvel ezelőtti kiűzött zsidóit. Erre minden eszközt felhasznál. A napokban egy nagy spanyol zarándoklat járt Jeruzsálemben, 200 turista, köztük 9 katolikus pap. A zarándoklat egyik előkelő tagja, Carlos Herbert dr., a madridi *El Mundo* című nagy napilap szerkesztője megérkezése után magához kérte egy jeruzsálemi héber ujság tudósítóját és neki ezeket mondta:

— Tárt karokkal várjuk vissza a zsidókat Hispániába. Őszintén sajnáljuk azt a kegyetlen és ostoba tettet, amit annak idején Ferdinánd és Izabella elkövettek. És a zsidók is sokat nyernének Spanyolország vendégszeretete és jósága által: örömmel nyitná meg előttük a legelőkelőbb pályákat is. Térjenek csak vissza Kasztília és Granadába!

Hogy a jeruzsálemi zsidók közül hányan tettek eleget a megtisztelő felszólításnak, arról még nem érkezett hír.

Izidor Strauss.

Newyorkból írják, hogy a Titaniccal elsüllyedt nagy zsidó mecénásnak és hőszelkü nejének méltó emléket fognak nemsokára állítani. Az egész Amerikában működő Immigration and Distribution League legutóbbi közgyűlésén elhatározta, hogy volt elnöke, Izidor Strauss és neje nevére zsidó kolóniát fog alapítani Kanadában. A kolóniát a liga már ez év folyamán meg fogja nyitni s egyelőre száz zsidó családot fog rajta letelepíteni. A közgyűlés tagjai felálltak az indítvány hallatára és percekig tartó tapsal jelentették ki hozzájárulásukat a nemes tervhez.

A török zsidóság krízise.

A török zsidóság belső válságában fontos forduloponthoz érkezett. A héten a konstantinápolyi medjliss-gessmani (hitközségi képviselőtestület), mely legutóbb a grand-rabbinnel összekülönbözött: beadta lemondását. Előbb három tag lépett ki a testületből s most a demissziót *in corpore* átnyújtották a kormánynak s közvetlen felsőbbségüknek, a medjliss-oumouminak (ország. képviselő). A lemondás oka az, hogy a kormány nem hozott négy hónap óta döntést a Haim Nahummal való konfliktusuk ügyében s a miniszterium e passzív magatartását a grand-rabbin mellett való állásfoglalásnak nézték. A közvélemény szerint e lemondás a grand-rabbin teljes győzelmét jelenti és pozíciójának végképeni megerősödését.

Rövid hírek.

Edourd Millaud, zsidóhitű francia szenátor, volt miniszter, a héten meghalt Párisban. Husz évig volt képviselő, 32 évig szenátor. 1886—87-ben a Freycinet kabinetben munkaügyi miniszter volt.

*

Szalonikiben két zsidó városi tanácsnokot választottak a héten. Nevük: Moïse Assael és Moïse Cohen. Rajtuk kívül a tanácsban 3 mohamedán, 1 bolgár és 1 görög ül.

*

A Konstantinápolyból kiutasított olasz alattvalók közt 8000 zsidó van. Ebből 6000 szefard, a többi askenáz.

*

A fezi lázadás újabb áldozatait május 10-ikén temették. Regnault, a francia rezidens, a sirjuknál hosszabb beszédet mondott.

*

Az északamerikai egyesült-államok kormányzósága egy híres zsidó szobrásznál, Moïse Ezechielnél két szobrot rendelt. Egyik egy szabadságemlék, másik Poe Edgár monumentuma. A fiatal zsidó szobrász Rómában él és ott dolgozik.

E rovat közleményeit csak a forrás megnevezése mellett engedjük lenyomatni.

Prológ.

— A Főiskolai Zsidó Énekkarnak. —

Mint vándormadár, énekelni jöttünk,
Szívünkben hozzuk a zsidó tavaszt,
Hajdan keleti nap égett fölöttünk
És mi felfogtuk dalainkban azt.
A régi hárfák méla szenvedélyét
Elvittük, mikor menni kellett, —
Hadd énekeljük népünk szent zenéjét,
A régi dalt, ó minden dal felett!

Leviták voltunk . . . régen, ezer éve,
A lant miénk volt, — és a miénk a kürt,
Miénk a hajnal sejtelmes zenéje,
Mely csöndesen visszhangzott mindenütt.
S miénk a zsoltár alkony idején, ha
Lehajtott fővel méláztak a nők
S az óriás templom hallgatott alélva,
S a pap merengett az oltár előtt.

Elhoztuk nektek dalait keletnek,
A régi dalt, ó minden dal felett,
Utolsó hírét mesés kikeletnek,
Ó, halljátok e késő éneket.
A nagyapák még emlékeznek rája
És a fiuknak köny lesz a szemén,
Mert ez az élet szomorú danája,
Félig fájdalom, félig költemény . . .

Szabolcsi Lajos.

Emlékezések.

Irja: Kiss Arnold dr.

Veszprémi napok.

Dolgozószobájában, írásztala előtt ül az új veszprémi rabbi. Az asztallal szemközt levő pamlagon *Lelkes* dr. foglal helyet. Naponta följár az ő „kedves papjához“, hogy megismertesse vele a községet, embereket, viszonyokat és különösképen a szívéhez nőtt iskolának ügyeit . . .

Állandó izgalomban van az egész ember. Egy percig sincsen nyugta. Kezei idegesen remegnek, föl-fölugrik ültéből és heves léptekkel mérve végig a pap kicsiny szobáját, elárasztja sokszor keserű, majdnemhogy embergyülölő oktatásaival a rabbit.

— Megbocsásson kedves papom, ha tanításnak látszik a szavam — mondja most is — de hiszen én korra az apja lehetnék. Ismerem töviről-hegyire a veszprémi zsidó hitközséget, ismerem ifjúságotól fogva . . . nem a legrosszabb község, vannak hagyományaink, amiket tiszteletben tartunk, veszprémi hagyományok . . . de hét esztendeje, hogy pap nélkül vagyunk. El vagyunk kissé vadulva . . . meg kell ismernie a veszprémi zsidókat . . . csinján kell velük bánni . . . én mondom magának, sok rossz ember van a világon, van a veszprémi zsidók között is . . . ne higgyen a mézes-mázos szavaknak, kigyóméreg rejlik alattuk . . . a zsidók mindenütt megmarják a papjukat, elkészerítik az életét . . . önt se fogják megkimélni . . . kemény kéz kell a vezetésükre és sok emberismeret. Én szeretem a zsidóságot, de ki nem állhatom a zsidókat.

Gőgjüket, önzésüket, hamisságukat . . . az Uristen jobban választhatott volna, amikor a Tóráját őrizetbe adta . . .

— Kedves doktor ur — hangzott a Kelen válasza — ön nagyon sötét színekben látja a világot. Kérem, ne ábrándítson ki az álmodásaimból . . . mert én úgy hiszem, hogy jószívű emberek, derék, kiváló zsidó község körébe vezetett Istenem végzése. Én hiszem azt, hogy hiveim meg fogják ismerni becsületes törekvéseimet, és támogatják majd munkámat, amikor zajtalanul, hévteljes lélekkel akarok dolgozni az Úr szöllejében. Hiszen mit is akarok én? hivatásomnak élni, meggyőzni a kételkedőket vallásunk igazságairól, Izrael szent szellemét visszavarázsolni az elhidegült szívekbe, az ifjúságot művelt, önérzetes és vallásos lelkületű zsidósággá nevelni . . . ki bántana, miért bántaná ebben a munkámban?

— Becsületes, de naiv lelke van magának, kedves papom — mondta kacagva, epésen *Lelkes* dr. — ön azt hiszi, hogy a rosszak, a gyatralelkűek csak a rosszakat bántják. Óh . . . kedves préda azoknak az igaz szív. Ürömpohárba ürmöt csöppenteni . . . azt meg sem érzi a keserű lé . . . de mézbe hullajtani keserű csöppet . . . ez aztán derék munka. Én nem irigylem önt, kedves papom, a hivatásáért. Zsidók körében dolgozni, zsidó kenyéren élni . . . fájdalmas sors, az istenek szebb végzetet tartogathattak volna az ön számára. Fiatal szívvél lesz maga öreg és keserűszavu . . . ezt én jóslom önnek, az öreg *Lelkes* dr. . . . emlékezzék majd vissza a szavaimra. Ha majd maga mély megindulással szent helyen, a szószék magasában a zsidóság romlásán, erkölceinek pusztulásán fog keseregni, ha majd dorgálni, inteni, feddeni fog, tudja-e mit fognak hivei mondani? Azt, hogy „milyen jögon beszél ilyen hangon mivelünk? A rabbi fizet-e minékünk, vagy pedig mi a rabbinak?“ Ön sok nemes, szép, igaz eszmét fog megpendíteni a szószéken, a lelkében élni fog a vágy, hogy községét, hogy a zsidóságot emelje, előbbre vigye: a tanácssteremben pedig gáncsot fognak vetni a legszebb, a legnemesebb tervei elé, pusztán azért, hogy ne az történjék, amit a rabbi akar . . . a rabbinak nem szabad uralkodni . . . a községben csak annak szabad valóra válni, amit az előljáróság akar. Furcsa nép ám ez a mi zsidóságunk . . . untalan fél a zsidó papság hierarchiájától . . . alig fizet a papnak többet, mint amennyiből megélhet és mégis egyházi, papi fénytől, hatalomtól fázik . . . maga kedves papom, egy életet szentelt a zsidóság multja, irodalma, tudománya, szelleme megismerésének; ki lenne hivatottabb a zsidó ügyek irányítására, mint a pap? és mégsem adnak az ön kezébe semmi erőt, semmi lehetőséget, hogy vezessen, irányítson . . . odaállítják egy a kor-szellem által fenyegetett vár védelmére, de előbb elszednek öntől, a védelemre hivatott katonától minden fegyvert . . . mintha az a harcok pusztá szavakkal is harcolhatna . . . olyan ön a szószék elhagyottságában a szónok ugynevezett erejével . . . de ott ül az előljáróságban boldog-boldogtalan, mindenki ítélhet, gazdag és szegény, tudós és tudatlan, fanatikusan sötétlelkű és hitetlenül pogány, mindenkinek van joga a község tényleges vezetéséhez, ha fizet a *kólnak*, ha leszurta, vagy adós marad azzal a pár nyomorult garas hitközségi adóval — csak a leghivatottabbnak nem . . . lássa papom, a keresztényeknél minden a pap . . . minden felekezeten döntő tényező, csak az irás népe nem tudja kellőképpen megbecsülni az irás emberét, a papot . . .

— De hiszen — válaszolt meglepetten Kelen — én úgy tudom, hogy Veszprémben ez nincsen így. Hiszen sehol-

sem becsülik meg annyira a rabbit, mint a mi községünkben. Hiszen a veszprémi községet *Hochmuth* teremtette meg, iskoláját ő irányította, ő volt a község lelke...

— Régi idők, papom! — mondta Lelkes dr. Akkoriban még sulya volt a rabbi szavának, az emberek vallásosabbak voltak. Ma megváltoztak a viszonyok, megváltoztak az emberek. Külömben *Hochmuth*tól inkább félték a hivei, mintsem hogy szerették volna. Rideg, mogorva ember volt, aki kellőképpen tudta értékelni az embereket, s aszerint bánt is velük. Keményen, kiméletlenül. Ne higgye, hogy az ő lelkét el nem keserítette a csalódás... külömben ismétlem, Veszprém nem a legrosszabb község, mi még meg akarjuk óvni a látszatot, s papunkat a tisztelet minden jelével környezzük, de vigyázzon reá, ne tegye soha nagyon próbára a pap befolyását, könnyen megvérezheti a lelkét. A kor szelleme ide is utat talál. Én pedig semmi biztatót nem látok a mai zsidóság jövőjében. A zsidó házak vallástalan szelleműek, hiába harcol ön, el fogja veszíteni az ifjúságot... Mind szélesebb körökben tör magának utat a meggyőződés, hogy zsidónak születni átok, a fiatalság igyekszik mind könnyebb lelkiismerettel bujni ki a zsidó származás hálójából... tud ön, egyedül, elhagyottan, ostromba szállni a közszellemmel? Ön az oktatásaival egy kanálnyi zsidó édességet ad a zsidó gyerek szívének, otthon pedig és a társadalomban egy tengernyi közönyösséget oltanak a szívébe... látja, itt van, tegyük fel, a hazafiasság érzése, (ugyanolyan ideális érzés, mint a vallásosság) uton-utfélen, ezer móddal, ezer hangon kell bevésni a szívebe, hogy ez dicső érzés... színház, könyvek, költők vetekednek, hogy ezt az érzést dicsőítsék, hogy a hazaárulást iszonyu színekben tüntessék fel... képzelje el, hogy mindez meg nem történnék, hogy százan és százan, a megméltelyezett korszellem mindazt tanítanak, hogy ostobaság, elmaradottság a honfiúi érzés, hogy magánügy ez az érzelem és magánügy a hazaárulás!... a magyar nyelv ismeretét iskola, utca, élő nyelv tanítja, irodalma szeretetét ezer lángnyelv... a gyermek kilép az iskolából az utcára, a cégtáblákról magyarul tanul olvasni, magyar a meséskönyve, a dajkadala... és mégis nagy munka, évek munkája, amíg annak a gyermeknek a dadogó nyelve folyékonyan olvas magyarul, maguk meg azt kívánják, hogy heti néhány kényszer-hittanóra keretében megszeresse a zsidó gyerek a zsidó szentírást, a zsidóbetűs imát, holott otthonában semmi, de semmi se segíti elő az ön munkáját... szomorú sorsát látom én a zsidóság jövőjének...

Halványra vált e beszéd alatt a veszprémi rabbi arca, de aztán kipirult újra s szilárd hangon válaszolt vendégének:

— Ismerem a harcokat, amelyek reám várnak. De hiszen azért választottam ezt a hivatást, mert szent lelkesedést érzek a szívem mélyén, megküzdeni minden nehézséggel. Amikor Jeruzsálem elpusztult és Izrael népe széjjel-szóródott, egy rabbi, Jochanan ben Zakkái koporsóban vitette ki magát Vespasianus elé és arra kérte a római vezért, hogy Jábneban, egy kicsiny városban, írást taníthasson. És tanítása révén: megmaradt a zsidóság. Csodás módon megmaradt minden süllyedés, romlás dacára. Látja, kedves doktor uram, mai nap is élnek még Jochanan rabbi utódai. Akik egy lemondással teli élet ravatalán vitetik magukat, sokszor ellenséges táborba... a szívükbe akarnak szurni, mint Jochanan rabbinál akarták a saját hivei. Fiatal lángolószívű rabbinusok ezek a Jochanan utódai... a műveltek Izraelben kételkednek a hivatásukban, a vakbuzgók Izraelben a szívükbe szurnak

gonosz nyelvvél, nem hisznek a hitükben, az őszinteségükben... de ők mégis hisznek, hisznek csodákban, amik már annyiszor estek meg Izraellel... hisznek a zsidóság feltámadásában, jövődjében... nem akarnak egyebet, csak tanítani Jábneban... én is a Jochanan tanítványai közül valók sorába tartozom... Erős, törhetlen az én hitem...

Lelkes dr. csillogó szemekkel hallgatta végig a papját.

— Ilyennek akarom én a veszprémi zsidó papot! — mondta föllelkesülten, s melegen megrázta a fiatal pap kezét.

Azután sokat, sokszor és hosszan beszélt még veszprémi viszonyokról Kelennek. Elvezette mindennap az iskolába, megismertette vele az iskola szellemét... „a tanítókkal szigorúan, keményen kell bánni. Hanyagok, lusták“ — mondotta, holott a legbuzgóbb, a leglelkiismeretesebb tanítók a veszprémiek voltak.

— Az ifjúságot egyszerűsége, igénytelensége, műveltségű vallásosságra kell nevelni — volt a jelszava, s hazaküldte azt a polgári iskolai kis leányt, aki ékszert hordott, ha a legszerényebbet is.

— A füredi származású, orthodoxérzésű zsidóktól óvakodnia kell — tanácsolta Lelkes dr. a rabbinusnak — festett vallásosság a jámborságuk, látszatra zsidóérzésűek, de igazi hit nincs bennük. Nem szeretem azokat a zsidókat, akik az Uristent óbégatásokkal akarják a földre cibálni az égből — holott ebben sem volt igaza Lelkes dr.-nak, mert minden zsidó község összetartó fermentuma a gyakorlati zsidóság. Áldozatok ezek hoznak igazában a hitükért és ha még azt is megértik, hogy a zsidó hit lényege: erkölcs a legnemesebb értelemben, becsület, tisztesség kenyérkeresetben, lélekben, akkor vallásos életmódjukkal legbecsesebb elemei a községeknek...

— A fölvilágosodott, édesszavu, zsidó érzést hangoztató veszprémi zsidóknak ne higgyen — tanácsolta tovább Kelen mentora — ezek csak szerepelni akarnak. Lármások, nagyhangok, sok közöttük a hamisszavu, a hamiskezü és ebben se volt igaza Lelkesnek, mert a veszprémi művelt zsidóság becsületes, tiszta lélekkel környezte ifju papját. Minden tervét megvalósítani igyekeztek... szavára újra szervezték a talmudtórát, az ifjúsági istentiszteletet... a héber tanítást fölkarolták... a templomot minden szombat utolsó zugig megtöltötték... hajlékokban, ahol már évek sora óta nem lobbant péntek esti gyertya, műveltségű asszonyok, kérő szavától fölbuzdulván, újra fellobbantották... a szombat- és ünnepnapokat bántóan, szembeszökken alig szegte meg valaki... vigalmat, összejövetelt ha rendeztek, gondoskodtak róla, hogy a vallás törvényei meg ne bántassanak étkezésben... mindent elkövettek a veszprémiek, hogy működésében örömet, meglepedést találjon a papjuk.

Tagadhatatlanul, azért sok gyom, sok dudva akadt a veszprémi zsidó község termőföldjén is... a kor szelleme bizony meg nem állott a veszprémi határnál... behatolt az oda is...

Megesett bizony Veszprémben is, hogy a rabbi ismerőseivel egy verőfényes nyári délután kirándulgatott a *Séd-patak* mentén fekvő *Kiskuti* kertbe, ahol a balzsamos levegőben kétszeresen jól esett egy pohár frissen csapolt sör fölhajtása s ahol a „*trottyosok*“ rezesbandája brugatta a keservesen édesbus kurucnótákat, a sédmenti malomkerekek kattogása pedig álmodó hangulatot ringatott a lélekbe: Zsolnáról, egy árkádos házról, benne valakiről, aki immár utólérhetetlenül messze van — s akkor a rabbi asztalához odatelepedett

Kaján Dezső dr. ifju fiskális, kliensek nélküli, várakozási állományban levő irodában és első cselekvése az vala, hogy paprikást rendelt magának, meg hurkapacalt s amikor a rabbi rögtön más asztalhoz telepedett, s a társaság tagjai szemrehányásokkal halmozták el a „szabadelvű“ ügyvéd urat, (hiszen ő kereste fel a rabbi asztalát) vállvonogatva válaszolt: „Maradjon a rabbi odahaza, ha nem akar ilyent látni; a rabbinak otthon a helye, vagy pedig hirdesse bátran, hogy ezek már elavult szabványok, haladjon a korrallal, hiveivel“ — az is igaz, hogy az ilyen tüntetést egyhangulag elítélte a veszprémi józan publikum.

Ugyancsak *Kaján* dr. szólította meg szombat délelőtt a templomba siető asszonyokat élces fordulatokban gazdag csipkelődéssel: „Már megint prédikál az imádott rabbinus ur? Csiripelnek majd a verebek a beszédében? Maguk meg mind úgy tódulnak a templomba, mintha mindegyiküknek lenne egy-egy eladó lánya?“ — de azért a veszprémi bizony seregestől özönlöttek a templomba és nem tudtak betelni papjuk beszédével, napokkal azelőtt már örömteljesen, várakozó szeretettel emlegették, hogy szombaton prédikáció lesz, s veszteségnek tartották volna akár csak egy prédikáció elmulasztását...

Az is igaz, hogy a füredi, palota-utcai jámborok között is akad egy-egy, aki vallásos szempontokból rövidnek véleményezte a rabbi kabátját s ugyancsak egy arasszal hosszabbnak szerette volna látni a „róv“ szakállát s talán azt is kifogásolta, hogy a rabbi, hir szerint, (csak fentartással közöljük) ujságot is szokott olvasni s a héber szavak kiejtésében „au“-t és „u“-t szokott „aj“ és „ü“ helyett mondani s úgy hírlik, hogy költeményeket, ha vallásosakat is, szokott egy felekezeti lapba irkálni, amint *Korn* sakter mondotta: „er pflegt sich zu beversen.“

Tuszkau Valdemár földbirtokos rémitő haragra lobbant, mert a rabbi gimnázista fiától megkivánta, hogy imaszíjjal imádkozzon... fanatizmust, bigottságot emlegetett... *Schwarz* szabó pedig módfelett megbotránkozott, mert a rabbi nem elég vallásos... hallatlan az új intézkedése, ezentul nem úgy hirdetik a templomban „von heit angefangen beginnt „kablesz sablesz“ um sieben Uhr“, hanem magyarul, így: „jövő héttől kezdve a péntek esti istentisztelet hét órakor kezdődik...“ A *Mayer*-fiuk, akik árvaságra jutván, édes anyjukat temették el, mindennap kadis-imára jöttek templomba, szörnyen felfortyantak, mivel a rabbi megüzente nekik, hogy tefilint rakjanak s ne álljanak az istenházában a vallásos jelvények felöltése nélkül... türelmetlenséget, merev maradiságot emlegettek... *Schelnitz* szabó pedig bizalmatlanul nézett a rabbira, mert egyszer egy barmicva-fiu „trop“ nélkül mondta a háftárát... mégis csak „pose“ ez az új rabbinus...

Kelen pedig nyugodtan, céltudatosan működött községében. Boldog volt, hogy olyan megértő, nemes gyülekezetre talált, mint aminő a veszprémi. Maga köré gyűjtötte az ifjuságot s beszélt nekik zsidó ideálokról... fölkereste a családokat otthonaikban s bizalmasukká igyekezett válni, zsidó szellemet vinni a művelt, de Izrael hitével szemben elszikkadt körökbe... a község vezetősége lángoló buzgalommal támogatta papját munkájában...

Kedves, meghitt otthonában csöndesen élt tanulmányai, írásai között a rabbi. Pihenő óráiban jószívű, aranyoslelkű emberek keresték fel. Esténként meghitt ismerősei voltak vendégei s azok tréfás kedvvel emlegették távozóban: „Bizony asszony kellene már ebbe a gyönyörű, nagy lakásba. A Kati néni már nem illik ide.“

Lelkesedő tüzzel készülgetett prédikációira... gyönyörűség is volt azokra készülni... soha; sehol annyi méltánál nem találkozott, mint a veszprémi körében. Hogy ragyogtak a szemek egy-egy szép passzusnál... hogy ujjongtak egy-egy lelkesítő, tűzes beszéd hallatára... hogy könyeztek az ujévi imádságon... és hogyan tudtak kifejezést adni elismerésüknek, tetszésüknek...

Az első nagy, őszi ünnepek elmúltak... diadalnapok voltak azok. Minden egyes prédikációját százféle formájú elismerés kísérte. Találékonyak voltak hálájuk, szeretetük megnyilvánításában. Az ujévi beszéd után küldöttséget vezetett az elnök a rabbi házába, s meghatott szavak kíséretében ölelték át a küldöttség tagjai papjukat... mind szorosabb frigy köteléke fonódott rabbi és község közé... és nem álltak meg a szavaknál, az ölelésnél... amugy is szép fizetését, a fiatal, nőtlen rabbinak, az ünnepek után, jelentékenyen fölemelték és nem okoskodtak: „se macskája, se verebe, amugy is fejedelmileg megélhet a fizetéséből.“

Kelen boldogan, édes reményekkel telten, éldegélt községében. Néhanapján megbizsergett egy még be nem hegedt seb a szive mélyén: Zsolna... Lilli... de munkában keresett vigasztalódást.

Nővére még otthon volt Beeskereken, csak jóval ünnepek után készült eljönni, hogy a veszprémi rabbi háztartását újra gondozásába vegye.

Egy bibliaikori matrona, a *Kati* néni vette át addig a rabbilakás gondozását. Vendéglőből érkezett a tisztelendő ur: így hát a fehérbóbitás, ráncosképű kis Kati néni nem volt valami sok dolga a háztartással. Amikor Kati néni fehérkendővel a fején, ünnepnapon ott könyökölt a rabbilakás verandáján, s kedvteléssel szemlélgette a templomudvarban nyüzsgő tömeget: gyönyörűség szállta meg a szívet, mert Kati néni, aki azelőtt egy veszprémi kanonok házában működött hasonló méltóságban, (az ura most is pedellus a gymnasiumban) meg volt szentül arról győződve, hogy ez a sok nép mind a „tyisztelendő ur“ tiszteletjire gyülekezik egybe. Sőhajtva emlegette is, hogy az ő dicsőségének nemsokára vége fog szakadni, mivelhogy asszonyák, hogy a tyisztelendő ur hamarosan asszonyt hoz a házhoz.

— A Klájn kisasszonyt fogja elvenni a vásártérről — hogy asszonyák, mivel annak nagyon sok a pénze. Máskor meg azt mesélte a szomszédoknak, hogy egy töméntelenül gazdag burkus leányát veszi el, mert — Morvaországból gyűtt neki irás, hogy gyűjjön ám a jányért.

A fecskék, golyák elszállottak már. Hollócsapatok gyülekeztek ünnepek után a veszprémi templom tetején, a templom udvarán az akácok lombjai elsárgultan feküdtek a porban. Metsző szél sivitott a Balaton felől, s a Bakony tölgyei fölött sötétharagos felhők kóvályogtak...

Kelen dolgozószobájában tanulgatott.

Egyszerre csak Kati néni dugta be az ábrázatját, fehérbóbitás fejét az ajtón.

— Tyisztelendő ur, valami borzasüstökű ur akar a tyisztelendő urral beszélni. Nem tudom, kiféle lehet, de nem idevalósi, hollandus nemzetség lehet, mert nimetül beszél.

Kati néni jelentése után, az idegen ur belépett Kelen szobájába. A borzasüstökű hollandus: Russó Leó volt Zsolnáról.

Pesten járt üzleti ügyekben, komoly beszéde van a rabbi urral is, azért rándult le Pestről Veszprémbe.